

VIDAUS REIKALŲ MINISTERIJA

**SITUACIJA KOVOS SU PREKYBA ŽMONĖMIS SRITYJE
LIETUVOJE 2017 METAIS**

VILNIUS, 2018 M.

Apžvalga „Situacija kovos su prekyba žmonėmis srityje Lietuvoje 2017 metais“ parengta remiantis Vidaus reikalų ministerijos sukaupta ir Socialinės apsaugos ir darbo, Sveikatos apsaugos, Švietimo ir mokslo, Teisingumo bei Užsienio reikalų ministerijų, Migracijos, Policijos bei Informatikos ir ryšių departamentų bei Valstybės sienos apsaugos tarnybos prie Vidaus reikalų ministerijos, Lietuvos darbo biržos, Valstybinės darbo inspekcijos bei Valstybės vaiko teisių apsaugos ir įvaikinimo tarnybos prie Socialinės apsaugos ir darbo ministerijos, Nacionalinės teismų administracijos, Generalinės prokuratūros, Lietuvos savivaldybių asociacijos ir 33 miestų ir rajonų savivaldybių administracijų bei nevyriausybinių organizacijų pateikta informacija dėl vykdytų kovos su prekyba žmonėmis priemonių bei veiksmų ir jų rezultatų bei statistiniais duomenimis, atsižvelgiant į Europos Komisijos ir Europos statistikos tarnybos valstybių narių prašomos pateikti informacijos turinį. Kova su prekyba žmonėmis yra tarptautinis, Europos Sąjungos, Baltijos jūros regiono prioritetas, todėl ši sritis yra prioritetinga ir Lietuvos atsakingoms institucijoms, įstaigoms ir organizacijoms.

Apžvalgoje pateikiama apibendrinta informacija apie situaciją kovos su prekyba žmonėmis srityje Lietuvoje 2017 m.: apie ikiteisminius tyrimus ir teismų sprendimus bei vykdytas kovos su prekyba žmonėmis priemones ir veiksmus pagal pagrindines kovos su prekyba žmonėmis sritis: prekybos žmonėmis prevenciją, pagalbą nukentėjusiems ir galėjusiems nukentėti nuo prekybos žmonėmis asmenims ir jų teisių apsaugą, kvalifikacijos tobulinimą ir partnerystės stiprinimą. Apžvalgos pabaigoje pateikiami pasiūlymai dėl tolesnės Lietuvos Respublikos pažangos kovojant su prekyba žmonėmis.

Apžvalgą parengė Vidaus reikalų ministerijos Viešojo saugumo ir migracijos politikos departamento vyresnioji patarėja Lietuvos Respublikos nacionalinė pranešėja kovos su prekyba žmonėmis klausimais dr. Reda Sirgedienė, tel. (8 5) 271 7239, el. p. reda.sirgediene@vrm.lt.

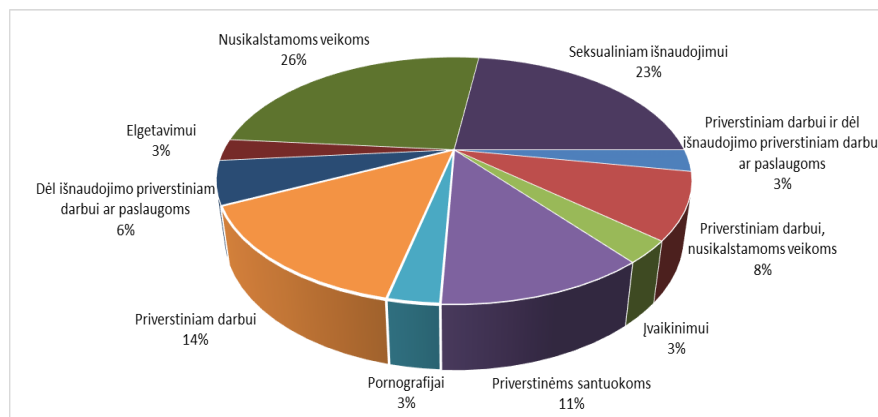
Remiantis Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2016 m. lapkričio 23 d. nutarimo Nr. 1161 „Dėl Lietuvos Respublikos nacionalinio pranešėjo kovos su prekyba žmonėmis klausimais“ 3 punktu, Lietuvos Respublikos Vyriausybei Lietuvos Respublikos nacionalinio pranešėjo kovos su prekyba žmonėmis klausimais parengtą informaciją apie kovos su prekyba žmonėmis situaciją ir pasiūlymus dėl tolesnės Lietuvos Respublikos pažangos kovojant su prekyba žmonėmis pateikia vidaus reikalų ministras¹.

¹ Įgyvendinama 2011 m. balandžio 5 d. Europos Parlamento ir Tarybos direktyvos 2011/36/ES dėl prekybos žmonėmis prevencijos, kovos su ja ir aukų apsaugos, pakeičiančios Tarybos pamatinį sprendimą 2002/629/TVR (OL 2011 L 101, p. 1), 19 ir 20 straipsnius, Lietuvos Respublikos Vyriausybė 2016 m. lapkričio 23 d. nutarimu Nr. 1161 įtvirtino, kad Lietuvos Respublikos nacionalinį pranešėją kovos su prekyba žmonėmis klausimais (toliau – Nacionalinis pranešėjas) skiria Lietuvos Respublikos vidaus reikalų ministras (toliau – vidaus reikalų ministras), Nacionaliniam pranešėjui pavedė vidaus reikalų ministro nustatyta tvarka rinkti ir skelbti statistinius duomenis ir kitą informaciją apie prekybos žmonėmis situaciją ir kovos su prekyba žmonėmis priemones bei veiksmus, o taip pat kitą aktualią informaciją, susijusią su kova su prekyba žmonėmis Lietuvoje, ir atstovauti ES. Vidaus reikalų ministro 2017 m. kovo 31 d. įsakymu Nr. 1V-245 buvo paskirta Nacionalinė pranešėja ir patvirtintas Statistinių duomenų ir kitos informacijos apie prekybos žmonėmis situaciją ir kovos su prekyba žmonėmis priemones bei veiksmus rinkimo ir skelbimo tvarkos aprašas.

1. Ikteisminiai tyrimai ir teismų sprendimai: statistiniai duomenys ir tendencijos²

2017 m. Lietuvoje buvo atliekamas **61 ikiteisminis tyrimas** dėl vidaus ir tarptautinės prekybos žmonėmis (Lietuvos Respublikos baudžiamojo kodekso (toliau – BK) 147 ir 157 straipsniai) bei išnaudojimo priverstiniam darbui ar paslaugoms (BK 147¹ straipsnis), pradėtas 2009–2017 m. Juose buvo tiriamos 86 nusikalstamos veikos. Iš jų 2017 m. **šalyje** buvo pradėti **35 ikiteisminiai tyrimai** dėl prekybos žmonėmis ir išnaudojimo priverstiniam darbui ar paslaugoms: 21 ikiteisminis tyrimas buvo pradėtas pagal BK 147 straipsnį, 11 – pagal 157 straipsnį, 1 – pagal 147 ir 147¹ straipsnius ir 2 pagal 147¹ straipsnį. 9 iš šių ikiteisminių tyrimų buvo pradėti dėl prekybos žmonėmis **nusikalstamoms veikoms**, 8 – dėl prekybos žmonėmis **seksualiniam išnaudojimui**, 5 – dėl prekybos žmonėmis **priverstiniam darbui**, 4 – dėl prekybos žmonėmis **priverstinėms santuokoms**, 3 – dėl prekybos žmonėmis **priverstiniam darbui ir nusikalstamoms veikoms**, 1 – dėl prekybos žmonėmis **pornografijai**, 1 – dėl prekybos žmonėmis **elgetavimui**, 1 – dėl prekybos žmonėmis **neteisėtam įvaikinimui**, 1 – dėl prekybos žmonėmis **priverstiniam darbui ir dėl išnaudojimo priverstiniam darbui ar paslaugoms** ir 2 – dėl išnaudojimo priverstiniam darbui ar paslaugoms (žr. 1 diagramą).

1 diagrama. 2017 m. registruoti ikiteisminiai tyrimai dėl prekybos žmonėmis pagal išnaudojimo formą ir dėl išnaudojimo priverstiniam darbui ar paslaugoms

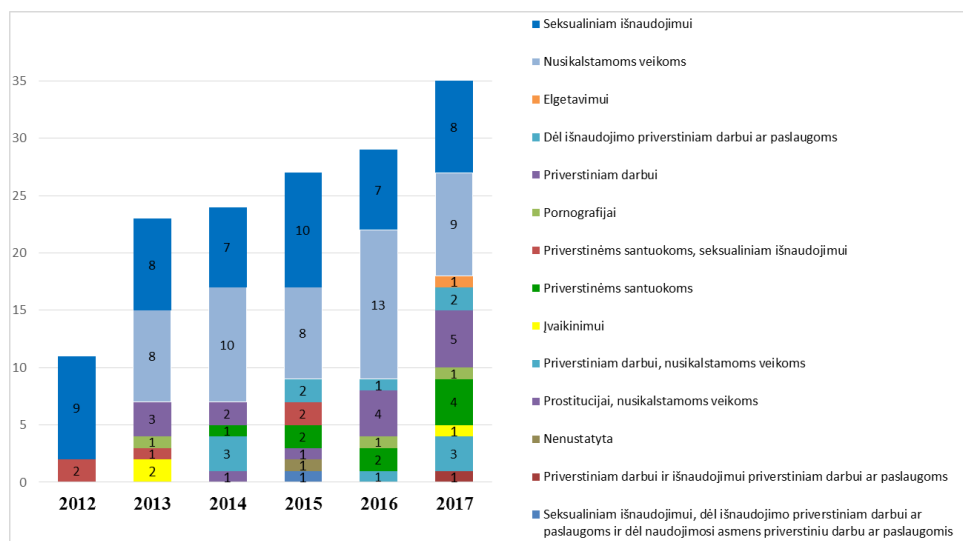

2017 m. tendencijos išliko tos pačios, kaip ir 2013–2016 m., – **augo registruotų ikiteisminių tyrimų dėl prekybos žmonėmis ir išnaudojimo priverstiniam darbui ar paslaugoms skaičius** (atitinkamai 2016 m. buvo registruoti 29, 2015 m. 27, 2014 m. 24 ir 2013 m. 23 ikiteisminiai tyrimai, 2012 m. – 11 tokių ikiteisminių tyrimų) ir dauguma ikiteisminių tyrimų buvo pradėti dėl prekybos

² Statistiniai duomenys ir tendencijos dėl ikiteisminių tyrimų ir teismų sprendimų pagal Lietuvos Respublikos baudžiamojo kodekso 147 („Prekyba žmonėmis“), 147¹ („Išnaudojimas priverstiniam darbui ar paslaugoms“), 147² („Naudojimasis asmens priverstiniu darbu ar paslaugomis“) ir 157 („Vaiko pirkimas arba pardavimas“) straipsnius pateikiami remiantis Generalinės prokuratūros, Policijos bei Informatikos ir ryšių departamentų prie Vidaus reikalų ministerijos (Lietuvos kriminalinės policijos biuro) ir Nacionalinės teismų administracijos informacija.

žmonėmis ne seksualiniam išnaudojimui (žr. 2 diagramą). 2017 m. Lietuvoje **pirmą kartą atskleistas prekybos žmonėmis elgetavimui nusikaltimas**. Pažymėtina, kad **2017 m. net 15 ikiteisminių tyrimų dėl prekybos žmonėmis buvo nutraukta** (iš jų 5 buvo pradėti tais pačiais metais), dažniausiai nustačius, kad nepadaryta veika, turinti nusikaltimo ar baudžiamojo nusižengimo požymių, ir ikiteisminio tyrimo metu nesurinkus pakankamai duomenų, pagrindžiančių įtariamojo kaltę dėl nusikalstamos veikos padarymo.

2 diagrama. Registruotų ikiteisminių tyrimų dėl prekybos žmonėmis, išnaudojimo priverstiniam darbui ar paslaugoms ir naudojimosi asmens priverstiniu darbu ar paslaugomis skaičius pagal metus

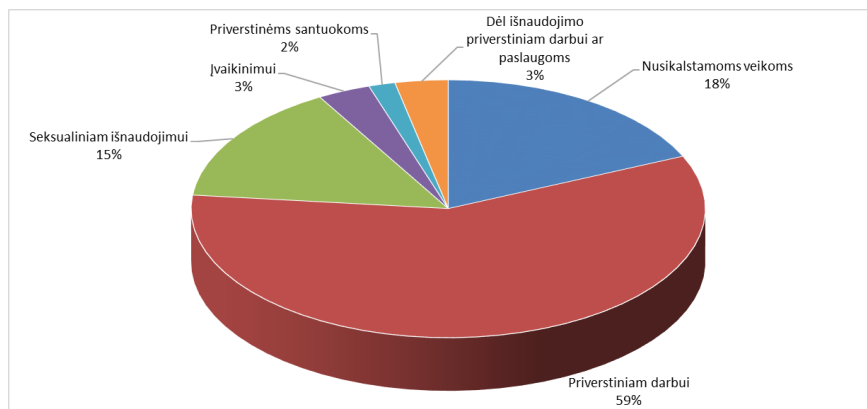

Lietuvoje 2017 m. pradėtuose ikiteisminiuose tyrimuose minimos tikslo valstybės: **Lietuva** (13 ikiteisminių tyrimų dėl prekybos žmonėmis ir 1 ikiteisminis tyrimas dėl išnaudojimo priverstiniam darbui ar paslaugoms, 2016 m. buvo 10 ikiteisminių tyrimų dėl prekybos žmonėmis ir 1 ikiteisminis tyrimas dėl išnaudojimo priverstiniam darbui ar paslaugoms), **Jungtinė Karalystė** (10 ikiteisminių tyrimų dėl prekybos žmonėmis ir 1 ikiteisminis tyrimas dėl išnaudojimo priverstiniam darbui ar paslaugoms), 2016 m. buvo 5 ikiteisminiai tyrimai dėl prekybos žmonėmis), **Vokietija** (5 ikiteisminiai tyrimai, 2016 m. buvo 6 ikiteisminiai tyrimai, susiję su Vokietija), **Airija** (2 ikiteisminiai tyrimai, 2016 m. buvo 1 ikiteisminis tyrimas), kitos tikslo valstybės: Austrija, Islandija ir Nyderlandai (po 1 ikiteisminį tyrimą).

Ikiteisminiuose tyrimuose 2017 m. **nukentėjusiais** nuo prekybos žmonėmis ir išnaudojimo priverstiniam darbui ar paslaugoms **pripažinta 60 asmenų**, iš jų **58 asmenys** (50 suaugusių asmenų: 30 vyrų ir 20 moterų, ir 8 vaikai: 3 berniukai ir 5 mergaitės) buvo pripažinti nukentėjusiais nuo prekybos žmonėmis pagal BK 147 ir (ar) 157 straipsnius ir **2 asmenys** (1 vyras ir 1 moteris) – nukentėjusiais

nuo išnaudojimo priverstiniam darbui ar paslaugoms pagal BK 147¹ straipsnį (žr. 3 diagramą). 2017 m. nukentėjusiais nuo prekybos žmonėmis ir išnaudojimo priverstiniam darbui ar paslaugoms pripažinti Lietuvos Respublikos piliečiai, išskyrus 18 Nepalo Federacinės Demokratinės Respublikos piliečių (vyrų), pripažintų nukentėjusiais nuo prekybos žmonėmis priverstiniam darbui Lietuvoje, ir 2 Ukrainos Respublikos piliečius, pripažintus nukentėjusiais nuo prekybos žmonėmis priverstiniam darbui (tikslo valstybė – Jungtinė Karalystė), kurie sudarė 34.5 proc. visų pripažintų nukentėjusiais nuo prekybos žmonėmis 2017 m. asmenų.

3 diagrama. Nukentėjusieji nuo prekybos žmonėmis pagal išnaudojimo formą ir dėl išnaudojimo priverstiniam darbui ar paslaugoms

Nukentėjusieji nuo prekybos žmonėmis pagal lytį, išnaudojimo formą ir tikslo valstybę:

- 35 asmenys (24 vyrai, iš jų 18 Nepalo Federacinės Demokratinės Respublikos bei 2 Ukrainos Respublikos piliečiai, ir 11 moterų, kurių dauguma išnaudotos striptizo baruose, į kuriuos kreipėsi pagal darbo skelbimą) buvo pripažinti nukentėjusiais nuo prekybos žmonėmis priverstiniam darbui, tikslo valstybės: Lietuva (31 nukentėjusysis) ir Jungtinė Karalystė (4 asmenys).
- 11 asmenų (8 vyrai, iš jų 1 berniukas, išnaudotas Lietuvoje, ir 3 moterys) nukentėjo nuo prekybos žmonėmis nusikalstamoms veikoms, tikslo valstybės: Jungtinė Karalystė (7 nukentėjusieji), Islandija (2 nukentėjusieji), Lietuva ir Ispanija (po 1 nukentėjusįjį).
- 9 asmenys (9 moterys, iš jų 3 mergaitės, iš kurių 2 išnaudotos Lietuvoje ir 1 Vokietijoje) nukentėjo nuo prekybos žmonėmis seksualiniam išnaudojimui, tikslo valstybės: Lietuva ir Vokietija (po 3 nukentėjusias), Austrija (2 nukentėjusios) ir Danija (1 nukentėjusioji).
- 2 asmenys (berniukas ir mergaitė) nukentėjo nuo prekybos žmonėmis neteisėtam įvaikinimui, tikslo valstybė: Lietuva.
- 1 asmuo (moteris) nukentėjo nuo prekybos žmonėmis priverstinėms santuokoms, tikslo valstybė: Jungtinė Karalystė.

Iš jų 50 asmenų 2017 m. pradėtuose ikiteisminiuose tyrimuose dėl prekybos žmonėmis:

- 35 asmenys (24 vyrai, iš jų 18 Nepalo Respublikos bei 2 Ukrainos Respublikos piliečiai, ir 11 moterų, kurių dauguma išnaudotos striptizo baruose, į kuriuos kreipėsi pagal darbo skelbimą) buvo pripažinti nukentėjusiais nuo prekybos žmonėmis priverstiniam darbui, tikslo valstybės: Lietuva (31 nukentėjusysis) ir Jungtinė Karalystė (4 asmenys).
- 7 asmenys (5 vyrai ir 2 moterys) nukentėjo nuo prekybos žmonėmis nusikalstamoms veikoms, tikslo valstybės: Jungtinė Karalystė (4 nukentėjusieji), Islandija (2 nukentėjusieji) ir Lietuva (1 nukentėjusysis).
- 7 asmenys (7 moterys, iš jų 2 mergaitės) nukentėjo nuo prekybos žmonėmis seksualiniam išnaudojimui, tikslo valstybės: Vokietija (3 nukentėjusiosios), Austrija (2 nukentėjusiosios), Lietuva ir Danija (po 1 nukentėjusiąją).
- 1 asmuo (moteris) nukentėjo nuo prekybos žmonėmis priverstinėms santuokoms, tikslo valstybė: Jungtinė Karalystė.

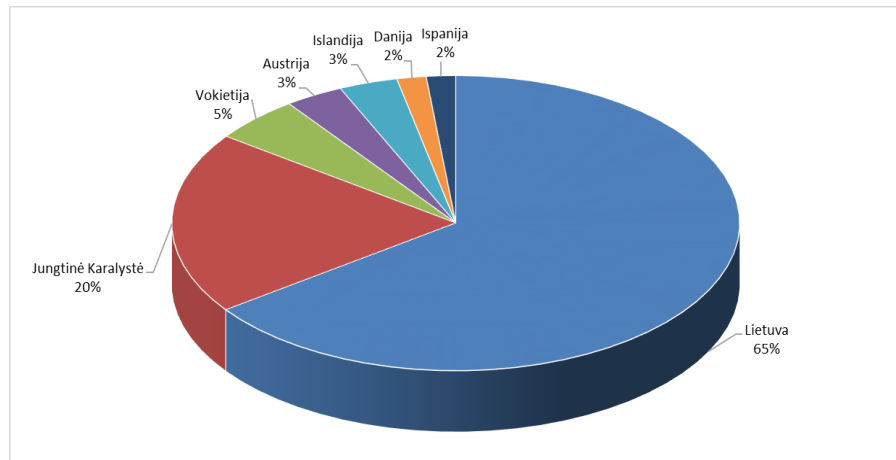
Nukentėjusieji nuo išnaudojimo priverstiniam darbui ar paslaugoms pagal lytį ir tikslo valstybę:

- 2 asmenys (1 vyras ir 1 moteris), tikslo valstybė: Lietuva.

Abu šie asmenys buvo pripažinti nukentėjusiais 2017 m. pradėtuose ikiteisminiuose tyrimuose dėl išnaudojimo priverstiniam darbui ar paslaugoms.

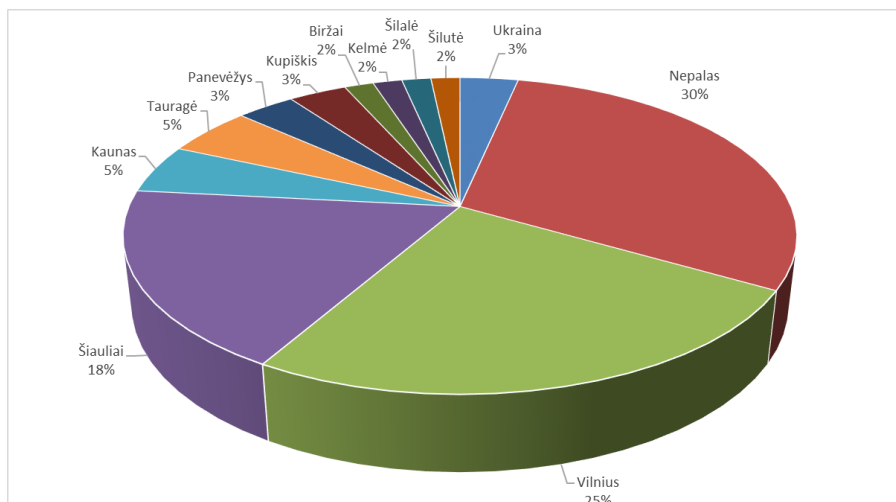
Daugiau kaip pusei (65 proc.) nukentėjusiųjų nuo prekybos žmonėmis ir išnaudojimo priverstiniam darbui ar paslaugoms **tikslo valstybė buvo Lietuva** (iš viso 39 asmenims, iš jų 31 asmuo nukentėjo nuo prekybos žmonėmis priverstiniam darbui, 3 asmenys nuo prekybos žmonėmis seksualiniam išnaudojimui, 2 vaikai nuo prekybos žmonėmis neteisėtam įvaikinimui, 2 asmenys nuo išnaudojimo priverstiniam darbui ar paslaugoms ir 1 asmuo nuo prekybos žmonėmis nusikalstamoms veikoms); **12 asmenų (20 proc. visų nukentėjusiųjų) tikslo valstybė buvo Jungtinė Karalystė** (iš jų 7 asmenys nukentėjo nuo prekybos žmonėmis nusikalstamoms veikoms, 4 asmenys nuo prekybos žmonėmis priverstiniam darbui ir 1 asmuo nuo prekybos žmonėmis priverstinėms santuokoms); 3 asmenims – Vokietija (nuo prekybos žmonėmis seksualiniam išnaudojimui), 2 asmenims – Austrija (nuo prekybos žmonėmis seksualiniam išnaudojimui), 2 asmenims Islandija (nuo prekybos žmonėmis nusikalstamoms veikoms), 1 asmeniui Danija (nuo prekybos žmonėmis seksualiniam išnaudojimui) ir 1 asmeniui Ispanija (nuo prekybos žmonėmis nusikalstamoms veikoms) (žr. 4 diagramą).

4 diagrama. Nukentėjusieji nuo prekybos žmonėmis ir išnaudojimo priverstiniam darbui ar paslaugoms pagal tikslo valstybes

2017 m. tendencija **verbuoti žodžiu** išliko, keletas asmenų nukentėjo susidomėję darbo skelbimais. Nukentėjusieji nuo prekybos žmonėmis užsieniečiai buvo verbuojami žodžiu ir per tarpininkavimo įdarbinant įmones. Pagrindinė priežastis, dėl ko nukentėję asmenys priėmė prekeivių žmonėmis pasiūlymus (valios palenkimo būdas), buvo jų **pažeidžiamumas** (kaip ir 2015 m.), kai kuriais atvejais apgaulė (2016 m. dažniausiai naudojamas valios palenkimo būdas) bei jų priklausomumas nuo prekeivio žmonėmis, 2 atvejais buvo grasinta, 1 atveju buvo panaudotas fizinis smurtas. Taip pat nustatyta keletas atvejų, kai buvo panaudoti 2 ar net 3 valios palenkimo būdai. Ypač dažnai minimos Lietuvos vietovės, kuriose nukentėję asmenys buvo verbuojami, – **Vilnius** (Vilniaus miestas ir Vilniaus rajonas) ir **Šiauliai**, rečiau Kaunas, Tauragė, Panevėžys ir Kupiškis, kitos vietovės: Biržai, Kelmė, Šilalė ir Šilutė, nepaliečiai ir ukrainiečiai buvo verbuojami kilmės šalyje (žr. 5 diagramą).

5 diagrama. Nukentėjusieji nuo prekybos žmonėmis ir išnaudojimo priverstiniam darbui ar paslaugoms pagal verbavimo vietas

Ikiteisminiuose tyrimuose 2017 m. iš viso įtarimai buvo pareikšti **56 asmenims: 54 asmenims** (52 suaugusiems asmenims (36 vyrams ir 16 moterų) ir 2 vaikams (berniukams)) buvo pareikšti **įtarimai** dėl prekybos žmonėmis pagal BK 147 bei 157 straipsnius (2 iš šių asmenų (vyrai ir moteriai) taip pat pareikšti įtarimai dėl išnaudojimo priverstiniam darbui ar paslaugoms pagal BK 147¹ straipsnį) ir **2 asmenims** (vyrai ir moteriai) pareikšti įtarimai pagal BK 147¹ straipsnį. 2017 m. ikiteisminiuose tyrimuose dėl prekybos žmonėmis ir išnaudojimo priverstiniam darbui ar paslaugoms įtarimai buvo pareikšti 54 Lietuvos Respublikos piliečiams ir 2 Jungtinės Karalystės piliečiams (pagal BK 147 straipsnį dėl prekybos žmonėmis priverstiniam darbui ir pagal 147¹ straipsnį). **Daugiausiai asmenų įtarimai buvo pareikšti dėl prekybos žmonėmis seksualiniam išnaudojimui (20 asmenų) ir prekybos žmonėmis nusikalstamoms veikoms (17 asmenų).**

Įtariamieji dėl prekybos žmonėmis pagal lytį ir išnaudojimo formą:

- 20 asmenų (13 vyrų ir 7 moterims) įtarimai buvo pareikšti dėl prekybos žmonėmis seksualiniam išnaudojimui.
- 17 asmenų (vyrams) įtarimai buvo pareikšti dėl prekybos žmonėmis nusikalstamoms veikoms.
- 8 asmenims (3 vyrams ir 5 moterims) įtarimai buvo pareikšti dėl prekybos žmonėmis neteisėtai įvaikinti.
- 6 asmenims (5 vyrams ir 1 moteriai) įtarimai buvo pareikšti dėl prekybos žmonėmis priverstiniam darbui.
- 3 asmenims (moterims) įtarimai buvo pareikšti dėl prekybos žmonėmis priverstinėms santuokoms.
- 2 asmenims (vyrai ir moteriai) įtarimai buvo pareikšti dėl prekybos žmonėmis priverstiniam darbui ir dėl išnaudojimo priverstiniam darbui ar paslaugoms.

Įtariamieji dėl išnaudojimo priverstiniam darbui ar paslaugoms:

- 2 asmenims (vyrai ir moteriai) įtarimai buvo pareikšti dėl išnaudojimo priverstiniam darbui ar paslaugoms.

2017 m. **kaltinimai** dėl prekybos žmonėmis pagal BK 147 ir 157 straipsnius buvo pareikšti **41 asmeniui** (30 vyrų ir 11 moterų) ir dėl išnaudojimo priverstiniam darbui ar paslaugoms pagal BK 147¹ straipsnį – **6 asmenims** (vyrams), visi Lietuvos Respublikos piliečiai.

Kaltinamieji dėl prekybos žmonėmis pagal lytį ir išnaudojimo formą:

- 24 asmenims (23 vyrams ir 1 moteriai) kaltinimai buvo pareikšti dėl prekybos žmonėmis nusikalstamoms veikoms.
- 8 asmenims (4 vyrams ir 4 moterims) kaltinimai buvo pareikšti dėl prekybos žmonėmis seksualiniam išnaudojimui.
- 5 asmenims (1 vyrui ir 4 moterims) kaltinimai buvo pareikšti dėl prekybos žmonėmis priverstinėms santuokoms.
- 3 asmenims (1 vyrui ir 2 moterims) kaltinimai buvo pareikšti dėl prekybos žmonėmis pornografijai.
- 1 asmeniui (vyrui) kaltinimai buvo pareikšti dėl prekybos žmonėmis priverstiniam darbui.

2017 m. Lietuvos pirmosios instancijos teismams buvo **perduota 20 baudžiamųjų bylų** dėl prekybos žmonėmis, išnaudojimo priverstiniam darbui ar paslaugoms ir naudojimosi asmens priverstiniu darbu ar paslaugomis (pagal BK 147, 157, 147¹ ir 147² straipsnius). 2017 m. Lietuvos pirmosios instancijos teismuose buvo **išnagrinėta 18 baudžiamųjų bylų** pagal BK 147, 157, 147¹ ir 147² straipsnius ir **nuteista 20 asmenų (iš jų 3 vyrai nuteisti po du kartus skirtingose baudžiamosiose bylose dėl prekybos žmonėmis nusikalstamoms veikoms)**: 13 asmenų pagal BK 147 straipsnį, 1 asmuo pagal BK 157 straipsnį, 4 asmenys pagal abu šiuos straipsnius ir 2 asmenys pagal BK 147, 147¹ ir 147² straipsnius. Tarp 20 nuteistų asmenų buvo 18 vyrų (2 vyrai už prekybą žmonėmis seksualiniam išnaudojimui, 2 vyrai už prekybą žmonėmis pornografijai, išnaudojimą priverstiniam darbui ar paslaugoms ir naudojimąsi asmens priverstiniu darbu ar paslaugomis, 13 vyrų už prekybą žmonėmis nusikalstamoms veikoms ir 1 vyras už prekybą žmonėmis priverstinėms santuokoms) ir 2 moterys (1 moteris už prekybą žmonėmis seksualiniam išnaudojimui ir 1 moteris už prekybą žmonėmis priverstinėms santuokoms). Pažymėtina, kad **4 moterys ir 2 vyrai, kurie buvo išteisinti dėl prekybos žmonėmis seksualiniam išnaudojimui pirmosios instancijos teisme, apeliacinės instancijos teisme buvo nuteisti pagal BK 157 straipsnį subendrintomis 8, 7, 5, 4 metų, 2 metų 6 mėnesių ir 1 metų 6 mėnesių laisvės atėmimo bausmėmis. 2017 m. pirmą kartą Lietuvoje asmenys buvo nuteisti už naudojimąsi asmens priverstiniu darbu ar paslaugomis (pagal BK 147² straipsnį).**

2017 m. pirmosios instancijos teismuose nuteistiesiems buvo skirtos laisvės atėmimo bausmės: 10 metų 6 mėnesiai (subendrinta pagal BK 157, 307, 149, 150, 151 ir 151¹ straipsnius), 7 metai (subendrinta pagal BK 147, 147¹, 147², 309, 214, 215 ir 233 straipsnius), 7 metai (subendrinta pagal BK 147, 147¹, 147², 309, 214 ir 233 straipsnius), 6 metai 6 mėnesiai (pagal BK 147 straipsnį), 6 metai (subendrinta pagal BK 147 ir 157 straipsnius) ir 6 metai (subendrinta pagal BK 147 ir 157 straipsnius) (tas pats asmuo skirtingose baudžiamosiose bylose), 6 metai (subendrinta pagal BK 147 ir 157 straipsnius) ir 6 metai (subendrinta pagal BK 147 ir 157 straipsnius) (tas pats asmuo skirtingose

baudžiamosiose bylose), 5 metai 6 mėnesiai (pagal BK 147 straipsnį), 5 metai (pagal BK 147 straipsnį), 5 metai (pagal BK 147 straipsnį), 5 metai (subendrinta pagal BK 147 ir 157 straipsnius) ir 4 metai (subendrinta pagal BK 147 ir 157 straipsnius) (tas pats asmuo skirtingose baudžiamosiose bylose), 4 metai (subendrinta pagal BK 147 ir 157 straipsnius), 4 metai (pagal BK 147 straipsnį), 4 metai (pagal BK 147 straipsnį), 4 metai (pagal BK 147 straipsnį) ir 2 metai (subendrinta pagal BK 147 ir 178 straipsnius), taip pat 1 asmeniui buvo skirta 160 MGL bauda (galutinė 158 MGL, arba 5 960.28 EUR, pagal BK 147 straipsnį)³. Pažymėtina, kad **prekeiviui žmonėmis skirta bausmė – bauda yra retas įvykis ir Lietuvoje pastaruoju metu tai vienintelis atvejis**. Kaip ir 2016 m., **dauguma (10 asmenų) buvo nuteisti už prekybą žmonėmis nusikalstamoms veikoms ir jiems skirtos didžiausios bausmės**. Pirmosios instancijos teismų sprendimu, 13 nuteistųjų neturtinę žalą turėjo atlyginti 13 nukentėjusiųjų (8 moterims ir 5 vyrams) nuo prekybos žmonėmis, išnaudojimo priverstiniam darbui ar paslaugoms ir naudojimosi asmens priverstiniu darbu ar paslaugomis (pagal BK 147, 157, 147¹ ir 147² straipsnius). 2 nuteistuosius apeliacinės instancijos teismas įpareigojo sumokėti 30 MGL (1 129.80 EUR) ir 25 MGL (941.50 EUR) įmokas į nukentėjusiųjų nuo nusikaltimų asmenų fondą.

Kaip ir ankstesniais metais, 2017 m. Lietuvos teismuose **sprendimų dėl prekeivių žmonėmis nusikalstamu būdu įgyto didelės vertės turto konfiskavimo** prekybos žmonėmis, išnaudojimo priverstiniam darbui ar paslaugoms ir naudojimosi asmens priverstiniu darbu ar paslaugomis bylose priimta **nebuvo**⁴.

Apibendrinant teigtina, kad:

- **Nuo 2012 m. kasmet daugėjo registruotų ikiteisminių tyrimų dėl prekybos žmonėmis bei išnaudojimo priverstiniam darbui (toliau – dėl prekybos žmonėmis), įskaitant 2017 m., tačiau 2017 m. buvo nutraukti 15 ikiteisminių tyrimų dėl prekybos žmonėmis (iš jų 5 buvo pradėti tais pačiais metais), dažniausiai dėl to, kad nepadaryta veika, turinti nusikaltimo ar baudžiamojo nusižengimo požymių, ir ikiteisminio tyrimo metu nesurinkus pakankamai duomenų, pagrindžiančių įtariamą kaltę dėl nusikalstamos veikos padarymo.**
- **Nuo 2013 m. kasmet buvo atskleidžiamos įvairios prekybos žmonėmis formos, dauguma šių nusikaltimų buvo susiję su prekyba žmonėmis ne seksualiniam išnaudojimui. 2017 m. pirmą kartą atskleistas prekybos žmonėmis elgetavimui nusikaltimas.**

³ Be aukščiau išvardytų bausmių, taip pat pirmosios instancijos teismas vienoje baudžiamojoje byloje 2 nuteistiesiems priteisė konfiskuotino turto vertę atitinkančią pinigų sumą (po 101.36 EUR) ir konfiskavo 57.92 EUR, kitoje baudžiamojoje byloje iš 1 nuteistojo konfiskavo 55 EUR, trečioje baudžiamojoje byloje (4 nuteistieji) konfiskavo automobilį, navigatorių, kremą ir skutimosi peiliukus.

⁴ Tarptautinių ekspertų paskaičiavimu, prekyba žmonėmis yra antras pagal pelno dydį nusikaltimas pasaulyje.

- 2017 m. Lietuva buvo pagrindinė tikslo valstybė (65 proc. visų nukentėjusiųjų nuo prekybos žmonėmis), kurioje buvo išnaudojami lietuviai ir nepaliečiai, ukrainiečiams tikslo valstybė buvo Jungtinė Karalystė, lietuviai taip pat buvo išnaudojami Jungtinėje Karalystėje ir Vokietijoje, rečiau Austrijoje, Islandijoje, Ispanijoje, Danijoje (iki 2017 m. pagrindinės tikslo valstybės buvo Jungtinė Karalystė ir Vokietija).
- 2017 m. ypač padaugėjo prekybos žmonėmis priverstiniam darbui nusikaltimų ir didžioji dauguma nukentėjusiųjų nuo šių nusikaltimų buvo išnaudojami Lietuvoje, tarp jų buvo užsieniečių (Nepalo Federacinės Demokratinės Respublikos piliečių), kurie sudarė 46 proc. visų asmenų, nukentėjusių nuo prekybos žmonėmis Lietuvoje, Jungtinė Karalystė buvo pagrindinė tikslo valstybė nukentėjusiesiems nuo prekybos žmonėmis nusikalstamoms veikoms ir priverstinėms santuokoms, Vokietija ir Austrija – nuo prekybos žmonėmis seksualiniam išnaudojimui.
- Pastaraisiais metais vyrų, nukentėjusių nuo prekybos žmonėmis, skaičius augo ir nuo 2016 m. kasmet viršijo nukentėjusių nuo šių nusikaltimų moterų skaičių.
- Lietuvoje aktyviausiai asmenys buvo verbuojami Vilniaus mieste ir rajone bei Šiauliuose, rečiau Kaune, Tauragėje, Panevėžyje ir Kupiškyje, taip pat nustatyti tokie atvejai Biržuose, Kelmėje, Šilalėje ir Šilutėje. Nepaliečiai ir ukrainiečiai buvo verbuojami kilmės šalyje. Nukentėjusieji nuo prekybos žmonėmis buvo verbuojami juos užkalbinant viešose vietose arba telefonu, taip pat platinant darbo skelbimus, užsieniečiai – žodžiu bei per tarpininkavimo įdarbinant įmones ir dažniausiai pasinaudojant nukentėjusiųjų pažeidžiamumu, rečiau buvo panaudota apgaulė.
- Kaip ir 2016 m., Lietuvos pirmosios instancijos teismuose dauguma asmenų (dešimt) buvo nuteisti už prekybą žmonėmis nusikalstamoms veikoms ir jiems skirtos didžiausios bausmės. 2017 m. pirmą kartą Lietuvoje asmenys buvo nuteisti už naudojimąsi asmens priverstiniu darbu ar paslaugomis (pagal BK 147² straipsnį). Net keletą asmenų, kurie buvo išteisinti pirmosios instancijos teismuose, apeliacinės instancijos teismas nuteisė už prekybą žmonėmis skirdamas griežtas bausmes. Lietuvos teismuose sprendimų dėl prekeivių žmonėmis nusikalstamu būdu įgyto didelės vertės turto konfiskavimo prekybos žmonėmis, išnaudojimo priverstiniam darbui ar paslaugoms ir naudojimosi asmens priverstiniu darbu ar paslaugomis bylose priimta nebuvo.

2. Kovos su prekyba žmonėmis priemonės ir veiksmai

2017 m. Lietuvoje buvo vykdomos Viešojo saugumo plėtros 2015–2025 metų programos įgyvendinimo tarpinstitucinio veiklos plano⁵ (Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2017 m. gruodžio 13 d. nutarimo Nr. 1041 redakcija) priemonės, skirtos įgyvendinti uždavinį „Plėtoti veiksmingą kovą su prekyba žmonėmis“ ir šias priemones konkretinančios Kovos su prekyba žmonėmis 2017–2019 metų veiksmų plano, patvirtinto Vidaus reikalų ministro 2016 m. rugpjūčio 29 d. įsakymu Nr. 1V-598 „Dėl Kovos su prekyba žmonėmis 2017–2019 metų veiksmų plano patvirtinimo“ (TAR, 2016-08-29, Nr. 22812), (toliau – Kovos su prekyba žmonėmis planas) priemonės bei veiksmai ir į šiuos planus neįtrauktos priemonės, kurias institucijos, įstaigos ir organizacijos įgyvendino iš bendrųjų asignavimų ir tarptautinių šaltinių, taip pat bendromis atsakingų institucijų ir organizacijų pastangomis be papildomų lėšų.

Prekybos žmonėmis prevencija

Vidaus reikalų ministerija (toliau – VRM), įgyvendindama Kovos su prekyba žmonėmis planą ir tarptautinį projektą „STROM – savivaldybių vaidmens kovojant su prekyba žmonėmis Baltijos jūros regione stiprinimas (STROM II)“ (toliau – „STROM II“ projektas)⁶, 2017 m. spalio – gruodžio mėnesiais surengė plačią prevencinę akciją, skirtą kovai su prekyba žmonėmis, kurioje dalyvavo ir valstybės institucijų bei įstaigų, ir savivaldybių specialistai (įskaitant socialinius, švietimo darbuotojus, vaiko teisių apsaugos specialistus, savivaldybėse dirbančius pareigūnus), nevyriausybines organizacijas (toliau – NVO), bažnyčia. Intensyviausiai informacija apie prekybą žmonėmis, jos grėsmes, pagalbos galimybes buvo skleidžiama didžiausių – Vilniaus, Kauno, Klaipėdos, Šiaulių, Panevėžio bei Alytaus miestų, Marijampolės ir Tauragės, Telšių bei Utenos rajonų savivaldybių ir Jonavos, Kaišiadorių bei Raseinių rajonų savivaldybių, kuriose 2016 m. buvo pastebėtas aktyvus žmonių verbavimas, gyventojams ir svečiams. Informacinės kampanijos įgyvendinimą nacionaliniu lygiu koordinavo VRM, Vilniaus, Kauno, Klaipėdos, Šiaulių, Panevėžio bei Alytaus miestų, Marijampolės ir Tauragės, Telšių, Utenos, Jonavos, Kaišiadorių bei Raseinių rajonų savivaldybių lygmeniu – šių savivaldybių administracijos, bendradarbiaudamos su įstaigomis ir organizacijomis, veikiančiomis šiose savivaldybėse. Akcijos metu

⁵ Viešojo saugumo plėtros 2015–2025 metų programa buvo patvirtinta Lietuvos Respublikos Seimo 2015 m. gegužės 7 d. nutarimu Nr. XII-1682 „Dėl Viešojo saugumo plėtros 2015–2025 metų programos patvirtinimo“ (TAR, 2015-05-13, Nr. 7293).

⁶ „STROM – savivaldybių vaidmens kovojant su prekyba žmonėmis Baltijos jūros regione stiprinimas (STROM II)“ – tai Baltijos jūros valstybių tarybos darbo grupės prieš prekybą žmonėmis inicijuotas tarptautinis projektas, kurio tikslas – stiprinti savivaldybių pajėgumus ir vaidmenį kovojant su prekyba žmonėmis, ypač teikiant pagalbą prekybos žmonėmis aukoms, Baltijos jūros regione. Projektas buvo vykdomas 2016–2017 m. Jo įgyvendinimą Lietuvoje koordinavo VRM. Projekte dalyvavo Kauno miesto ir Tauragės rajono savivaldybės, patirtimi keitėsi Socialinės apsaugos ir darbo ministerijos, Vilniaus, Klaipėdos ir Šiaulių miestų savivaldybių atsakingi atstovai.

viešajame transporte ir AB Lietuvos pašto skyriuose esančiuose „PayPost“ ekranuose buvo rodomi vaizdo klipai su subtitrais, skirti įspėti apie prekybą žmonėmis keturioms išnaudojimo formoms: seksualiniam išnaudojimui, priverstiniam darbui, priverstinėms nusikalstamoms veikoms ir priverstinėms santuokoms, skelbimų lentose, seniūnijose, viešojo transporto stotyse, švietimo ir socialinių paslaugų, sveikatos priežiūros įstaigose, teritorinėse darbo biržose, bažnyčiose, kaimo parduotuvėse ir kt. buvo išplatintas 5001 įvairaus formato plakatas, skirtas įspėti apie prekybą žmonėmis keturioms išnaudojimo formoms: seksualiniam išnaudojimui, priverstiniam darbui, priverstinėms nusikalstamoms veikoms ir priverstinėms santuokoms (99 plakatai buvo viešinami didelėse plokštumose). Be to, kampanijos metu buvo išplatinta 18 000 informacinių sulankstomų kortelių apie prekybą žmonėmis ir teikiamą pagalbą lietuvių, anglų ir rusų kalbomis pažeidžiamiausiems žmonėms, įskaitant dėl ekonominės situacijos, išsilavinimo stokos, silpno užsienio kalbų mokėjimo ir kt. veiksmų pažeidžiamiausius į Lietuvą atvykstančius žemos kvalifikacijos darbų dirbti trečiųjų valstybių piliečius, kurių kelionę ir įdarbinimą organizuoja tarpininkai. Vilniaus, Kauno, Klaipėdos, Šiaulių, Panevėžio bei Alytaus miestų, Marijampolės ir Tauragės, Telšių, Utenos, Jonavos, Kaišiadorių, Kėdainių, Raseinių, Širvintų ir kt. rajonų savivaldybėse surengtos tikslinės prevencinės priemonės rizikos grupėms, galinčioms nukentėti nuo prekybos žmonėmis: savivaldybių administracijų ir įstaigų socialiniai darbuotojai, policijos pareigūnai, dvasininkai, NVO atstovai organizavo susitikimus su bendruomenėmis, pokalbius su socialinę atskirtį patiriančiais asmenimis ir aptarė prekybos žmonėmis, išnaudojimo priverstiniam darbui klausimus, aiškino šeimoms apie prekybą žmonėmis ir jos formas, teritorinės darbo biržos organizuojuose 2 000 darbo klubų užsiėmimuose 12 400 darbo ieškančių asmenų buvo atkreiptas dėmesys į prekybą žmonėmis ir verbavimą darbo paieškos portaluose, prekybos žmonėmis prevencijos renginiuose („Stabdykime prekybą žmonėmis“, „Stabdykime prekybą žmonėmis savo krašte“, „Pažink prekybos žmonėmis pavojus“ ir kt.) daugiau kaip 300 asmenų buvo supažindinti su dažniausiomis prekybos žmonėmis formomis, jų požymiais ir kaip netapti šių nusikaltimų aukomis. Taip pat dalį gyventojų ir svečių informacija apie prekybą žmonėmis pasiekė per žiniasklaidos priemones⁷ ir institucijų, įstaigų, organizacijų interneto svetaines⁸. **Paslaugų teikėjų duomenimis, informacija apie prekybą žmonėmis pasiekė daugiau kaip milijoną Lietuvos gyventojų ir svečių.**

⁷ Vilniaus miesto savivaldybės žiniasklaidoje išplatinti 2 informaciniai pranešimai apie pagrindines prekybos žmonėmis formas, pagalbos galimybes bei vaikų išnaudojimo problematiką, Klaipėdos miesto savivaldybės dienraštyje „Klaipėda“ publikuotas straipsnis „Lengvas uždėtis sužlugdė gyvenimus“ apie prekybos žmonėmis reiškinį, galimas grėsmes ir pagalbos galimybes, „Balticum“ televizijoje rodyti prevenciniai vaizdo klipai apie prekybos žmonėmis formas, grėsmes, teikiamą pagalbą, Marijampolės savivaldybėje apie prekybą žmonėmis diskutuota radijo pokalbių laidoje.

⁸ VRM tinklalapyje <https://vrm.lrv.lt/lt/veiklos-sritys/kova-su-prekyba-zmonemis> buvo platinama prekybos žmonėmis prevencijos informacinė medžiaga, Valstybės vaiko teisių apsaugos ir įvaikinimo tarnybos prie Socialinės apsaugos ir darbo ministerijos Pagalbos vaikams linijos interneto svetainėje <http://www.pagalbavaikams.lt/lt.php/pagalba/prekyba-zmonemis> buvo viešinama informacija apie prekybą vaikais bei teikiamą pagalbą, prekybos vaikais atvejus, Klaipėdos miesto šeimos ir vaiko gerovės centro Pagalbos moterims padalinio tinklalapyje <http://www.gerovescentras.lt/kaip-netapti-prekybos-zmonemis-auka/buvo-platinami-prevenciniai-vaizdo-klipai>. [žiūrėta 2018-02-26].

2017 m. renginiai kovos su prekyba žmonėmis klausimais vyko švietimo įstaigose, vaikų globos namuose, užimtumo centruose ir kt. Švietimo ir mokslo ministerija, siekdama informuoti mokinius apie prekybos žmonėmis grėsmes, formas ir pagrindinius būdus apsisaugoti, su Lietuvos žmogaus teisių centru parengė ir išplatino mokiniams skirtą dokumentinį filmą su metodine priemone mokytojams⁹, su viešąja įstaiga Kovos su prekyba žmonėmis ir išnaudojimu centru mokytojams ir švietimo pagalbos specialistams suorganizavo tematikos integravimo į ugdymo turinį mokymus Klaipėdoje ir Panevėžyje, po mokymų dalyviai surengė 24 ugdymosių užsiėmimus savo mokyklose skirtingoms tikslinėms grupėms, Ugdymo plėtotės centras parengė interviu apie Klaipėdos miesto savivaldybės tarpinstitucinio bendradarbiavimo patirtį ir pagalbos prekybos žmonėmis aukoms planą ir išplatino Ugdymo plėtotės centro interneto svetainėje „Mokytojo TV“¹⁰, taip pat parengė ir išplatino naujienlaiškį mokykloms apie prekybą žmonėmis ir kovos su šiuo nusikaltimu priemones, darbo su skirtingo amžiaus mokiniais ir jų tėvais rekomendacijas mokykloms „Prekybos žmonėmis prevencijos organizavimo mokyklose patirtys“ ir išplatino mokytojų naudojamoje informacinėje sistemoje „Ugdymo sodas“¹¹, įgyvendindamas Seksualinės prievartos prieš vaikus ir seksualinio vaikų išnaudojimo prevencijos programą „Saugok ir gerbk mane“ surengė mokymus mokyklos suaugusiųjų bendruomenei, kuriuose dalyviai mokėsi atpažinti seksualinį mokinių išnaudojimą, įgijo žinių apie seksualinės prievartos rizikos ir apsaugos veiksnius bei kaip elgtis nustačius, įtarus seksualinio išnaudojimo atvejį mokykloje, mokinių saugumo įgūdžių ugdymo grupėse bu aptariami prekybos žmonėmis pavojai.

Apskričių vyriausiųjų policijos komisariatų pareigūnai, savivaldybių administracijų ir NVO specialistai prevencines priemones vykdė ugdymo įstaigose (darželiuose, mokyklose, gimnazijose), vaikų globos namuose, vaikų reabilitacijos sanatorijose, socialinių paslaugų centruose, vaikų dienos ir jaunimo užimtumo centruose, aplankė socialinės rizikos šeimas, dalino lankstinukus apie prekybą žmonėmis, bendravo su administracija, vaikais, moksleiviais ir darbuotojais, vedė paskaitas apie grėsmes, susijusias su prekyba žmonėmis, pasekmes ir teikiamą pagalbą. **Paminėtini keletas geros praktikos pavyzdžių.** Anykščių rajono savivaldybės administracijos vaiko teisių apsaugos skyrius A. Barausko pagrindinėje mokykloje mokinių ir tėvų susirinkime surengė diskusiją „Prekybos žmonėmis pavojai, požymiai, jų atpažinimas“, Anykščių vaikų ir jaunimo centre jį lankantiems vaikams ir jų tėvams – 3 diskusijas apie prekybą žmonėmis, jos požymius, formas, pavojus, kas tampa prekybos žmonėmis aukomis ir kaip to išvengti, kur kreiptis pagalbos. Jono Biliūno gimnazijoje buvo įrengtas stendas „Prekyba žmonėmis“ su informacija apie prekybą žmonėmis ir teikiamą pagalbą, siekiant atkreipti mokinių, darbuotojų dėmesį į prekybos žmonėmis reiškinį. Anykščių švietimo pagalbos tarnyba kartu su

⁹ Žr. www.nepatogauskinoklase.lt. [žiūrėta 2018-02-26].

¹⁰ Žr. <http://mokytojo.tv.blogspot.lt/2018/01/prekybos-zmonemis-prevencijos-ir.html>. [žiūrėta 2018-02-26].

¹¹ Žr. <http://sodas.ugdome.lt/bylos/GENERAL/0ea1e32d-b0aa-4ce6-a530-11e0c732cf52.docx>. [žiūrėta 2018-02-26].

Anykščių rajono policijos komisariatu Aulelių globos namuose, Anykščių technologijos mokykloje ir Anykščių vaikų ir jaunimo centre organizavo paskaitas „Prekyba žmonėmis, Kas tai?“, kurių metu mokiniai buvo supažindinti su galimomis grėsmėmis, aiškinta, kaip netapti prekybos žmonėmis nusikaltimų aukomis, kur kreiptis pagalbos. Kavarsko pagrindinėje mokykloje-daugiafunkciame centre klasių valandėlių metu vyko pokalbiai, diskusijos apie prekybą žmonėmis: vaikams buvo paaiškinta, kas yra prekyba žmonėmis, kokios galimos grėsmės, kokie yra verbavimo būdai, kas dažniausiai tampa nusikaltimų aukomis. NVO „Gelbėkit vaikus“ Raguvėlės vaikų dienos centre surengė 4 grupinius užsiėmimus ir individualius pokalbius apie prekybą žmonėmis ir lygias teises jį lankantiems 7–16 m. vaikams, vyko diskusijos, buvo piešiama, kuriami koliažai, žaidžiami vaidybiniai žaidimai. Alytaus miesto savivaldybės švietimo įstaigose klasės valandėlių ir pamokų metu klasių auklėtojai ir kiti mokyklos specialistai papasakojo mokiniams apie prekybą žmonėmis ir apsisaugojimo priemones, policijos pareigūnai 8 klasių mokinius supažindino su populiariausiais prekybos žmonėmis aukų verbavimo būdais, remdamiesi pavyzdžiais paaiškino didžiausius nepilnamečiams kylančius pavojus, dorinio ugdymo pamokose su 8 klasių mokiniais vyko pokalbiai apie prekybą žmonėmis, kino filmo „Lilija amžinai“ peržiūra, diskusijos. Alytaus jaunimo ir suaugusiųjų mokykloje viešoji įstaiga Kovos su prekyba žmonėmis ir išnaudojimu centras organizavo paskaitą „SOS – prekyba žmonėmis!“ apie įvairias žmonių išnaudojimo formas, prekybos žmonėmis aukas, kaip apsisaugoti nuo sutenerių ir prekeivių žmonėmis, progimnazijoje buvo platinami lankstinukai apie prekybą žmonėmis. Biržų rajono savivaldybės administracijos vaiko teisių apsaugos skyrius ir Panevėžio apskrities vyriausiojo policijos komisariato Biržų rajono policijos komisariatas apie prekybą žmonėmis, verbavimo būdus, pagalbos galimybes aiškino vaikų ugdymo įstaigose ir socialinės rizikos šeimose, Biržų „Saulės“ gimnazijoje pravedė paskaitą apie prekybą žmonėmis. Kauno miesto savivaldybės bendrojo ugdymo mokyklų socialiniai pedagogai 4–12 klasių mokiniams organizavo informacinio šviečiamojo pobūdžio paskaitas apie prekybą žmonėmis, bendrojo ugdymo mokyklose buvo iškabinti plakatai su informacija apie prekybą žmonėmis ir pagalbos kontaktais, klasėse – lankstinukai (iš viso buvo išplatinta 200 plakatų ir 2 050 lankstinukų lietuvių, rusų ir anglų kalbomis). Kėdainių rajono savivaldybės mokyklose renginių metu moksleiviai buvo perspėjami apie prekybos žmonėmis grėsmes. Klaipėdos miesto šeimos ir vaiko gerovės centro Pagalbos moterims padalinys organizavo kelių užsiėmimų mokymus merginų grupėms, Klaipėdos miesto Gedminų progimnazijoje buvo analizuojamos lyčių lygybės, prekybos žmonėmis, prostitucijos temos, Klaipėdos „Aitvaro“ gimnazijoje bei „Smeltės“ progimnazijoje – prekybos žmonėmis reiškiny, formos, verbavimo būdai, pagalbos galimybės, Klaipėdos bei LCC tarptautinio universitetų studentams bei Klaipėdos gimnazijų moksleiviams viešoji įstaiga Klaipėdos socialinės ir psichologinės pagalbos centras surengė mokymus apie prekybą žmonėmis. Klaipėdos rajono savivaldybės Veiviržėnų J. Šaulio ir Gargždų „Vaivorykštės“ gimnazijų, Ketvergių ir Dovylių, Plikių I.

Labutytės, Vėžaičių pagrindinių mokyklų moksleiviams klasės valandėlių apie prekybą žmonėmis ir paskaitų „Žmogus Ne prekė“, „Prekyba žmonėmis“ metu buvo suteikta išsami informacija apie prekybos žmonėmis problemas, tema „Prekyba žmonėmis“ integruota į 10 klasės etikos pamokas Ketvergių pagrindinėje mokykloje, vyko edukacinis kino projektas „Europos kinas – kultūrų dialogai“, kurio metu mokiniai buvo supažindinti su prekybos žmonėmis formomis, priežastimis, verbavimo būdais, pasekmėmis bei pagalbos galimybėmis, Gargždų atviraime jaunimo centre Kovos su prekyba žmonėmis ir išnaudojimo centras aptarė žmonių išnaudojimo formas. Marijampolės savivaldybės administracija inicijavo prevencines paskaitas ir diskusijas apie prekybą žmonėmis mokyklose, surengė piešinių konkursą „Saugokis prekeivių žmonėmis“, vykdė akciją „Ekspozicija ant ratų“¹². Panevėžio miesto savivaldybės administracija surengė konferenciją jaunimui ir moksleiviams apie prekybą žmonėmis „Ką kiekvienas turime žinoti apie prekybą žmonėmis šiandien“. Radviliškio rajono savivaldybės švietimo ir sporto paslaugų centro Pedagoginė psichologinė tarnyba Gražinos pagrindinės mokyklos 5 klasių mokinių tėvams skaitė paskaitą „Kaip apsaugoti vaikus“ ir lopšelyje-darželyje „Žvaigždutė“ vaikų tėvams paskaitą „Vaikų saugumas internete“, kuriose atkreiptas dėmesys ir į prekybą žmonėmis. Skuodo rajono savivaldybės mokyklose vyko prevenciniai renginiai: klasės valandėlės „Prekyba žmonėmis“, filmukų peržiūra, diskusijos apie prekybos žmonėmis formas, verbavimo būdus, pavojus bendraujant virtualioje erdvėje, prekybos žmonėmis klausimai buvo aptariami pilietinio ugdymo, dorinio ugdymo, kalbų pamokose, socialiniai pedagogai, psichologai bendravo su mokiniais, turinčiais padidintą riziką patekti į prekeivių žmonėmis pinkles (gyvena socialinės rizikos šeimose, yra globojami artimųjų, daug laiko praleidžia bendraudami internete su nepažįstamais ir kt.), Klaipėdos apskrities vyriausiojo policijos komisariato Skuodo rajono policijos komisariatas ir Bartuvos progimnazija surengė diskusiją apie prekybą žmonėmis Skuodo socialinių paslaugų šeimai centro vaikų dienos skyriuje. Šiaulių apskrities vyriausiasis policijos komisariatas Šiaulių miesto savivaldybės bendrojo ugdymo mokyklose, profesinio mokymo įstaigose bei vaikų globos namuose vykdė moksleivių bei jaunimo šviečiamąją veiklą – skaitė paskaitas apie prekybą žmonėmis, išnaudojimo formas, verbavimą, aiškino, kaip nepakliūti į prekiautojų žmonėmis pinkles bei kur kreiptis tokiais atvejais. Vilniaus arkivyskupijos „Caritas“ Vilniaus miesto savivaldybės jaunimui organizavo prevencinius informacinius renginius apie prekybos žmonėmis reiškinių, prekybos žmonėmis formas ir galimus kovos su prekyba žmonėmis ir apsisaugojimo būdus.

Lietuvos policija taip pat vykdė bendras kriminalinės ir viešosios policijos pareigūnų policines priemones, skirtas prekybos žmonėmis prevencijai. Tęsdama dalyvavimą Europos tarpdisciplininėje platformoje kovai su nusikalstamumo grėsmėmis (angl. *EMPACT*) ir įgyvendindama vieną iš Europos

¹² 2017 m. iš Marijampolės savivaldybės biudžeto lėšų Socialinių reikalų departamento administruojamos programos „Socialinių paslaugų ir kitos paramos teikimas“ prevencinėms ir švietimo priemonėms vykdyti buvo skirta 3500,00 eurų. Paslaugas teikė viešojo įstaiga Kovos su prekyba žmonėmis ir išnaudojimu centras.

Sjungos kovos su nusikalstamumu prioritetų – kovoti su prekyba žmonėmis, 2017 m. gegužės 13–20 d. Lietuvos policija kartu su Valstybine darbo inspekcija prie Socialinės apsaugos ir darbo ministerijos, koordinuojant Europolui, vykdė bendrą operaciją, skirtą kovai su prekyba žmonėmis ir nelegalia migracija: buvo patikrinta 314 asmenų, 118 asmens dokumentų ir 59 ūkio subjektai, registruoti 27 administraciniai nusižengimai dėl nelegalaus darbo, darbo saugos taisyklių pažeidimų, Lietuvos Respublikos garantijų komandiruotiems darbuotojams įstatymo pažeidimų, komercinės ar ūkinės veiklos tvarkos, vertimosi prostitucija ir neblaivaus ar apsvaigusio nuo narkotinių, psichotropinių ar kitų psichiką veikiančių medžiagų asmens buvimo darbo vietoje. 2017 m. birželio 26–30 d. Lietuvos policija kartu su Europos valstybių teisėsaugos institucijomis, koordinuojant Europolui, vykdė bendrą tarptautinę priemonę, skirtą išaiškinti nusikaltimus, susijusius su prekyba žmonėmis seksualiniam išnaudojimui: patikrinti 106 asmenys, 138 transporto priemonės, 89 vietovės, 47 asmens dokumentai, išaiškinta nusikalstama veika (nukentėjo Lietuvos Respublikos pilietė) ir pradėtas ikiteisminis tyrimas pagal BK 307 straipsnį (Pelnymasis iš kito asmens prostitucijos), nustatyti pažeidimai pagal Lietuvos Respublikos administracinių nusižengimų kodeksą ir surašyta 15 protokolų pagal 487 straipsnį (Vertimasis prostitucija, atlygintinis naudojimas prostitucijos paslaugomis)¹³ bei 1 protokolą pagal 209 straipsnį (Akczais apmokestinamų prekių įsigijimas (išskyrus energinius produktus ir elektros energiją), laikymas, gabenimas, naudojimas ar realizavimas pažeidžiant nustatytą tvarką). 2017 m. spalio 9–13 d. Lietuvos policija kartu su pedagogais, vaiko teisių apsaugos specialistais, savivaldybių ir NVO atstovais, policijos rėmėjais, koordinuojant Europolui, vykdė bendrą tarptautinę priemonę, skirtą nusikaltimams, susijusiems su prekyba vaikais, išaiškinti ir užkardyti: buvo patikrinti 952 asmenys, 466 – transporto priemonės, 720 vietovių, kur gali būti pažeistos vaikų teisės, ir 371 dokumentas.

Valstybinė darbo inspekcija prie Socialinės apsaugos ir darbo ministerijos 2017 m. atliko 7 987 nelegalaus darbo patikrinimus. Jų metu buvo patikrinti 7 549 ūkio subjektai (iš jų 3 994 įmonės, 138 ūkininkų ūkiai ir 3 417 fizinių asmenų), nustatyti 1 502 neteisėtai dirbę asmenys (130 nelegaliai (neteisėtai) dirbusių užsienio šalių piliečių, iš jų 80 asmenų (61.54 proc.) dirbo statybos sektoriuje ir 89 asmenys buvo Ukrainos Respublikos piliečiai (68.46 proc.)). Pažeidėjams buvo surašyti 778 administracinių nusižengimų protokolai dėl 991 asmens. Apie neteisėtą veiklą buvo išsiųsta 100 pranešimų kitoms institucijoms pagal kompetenciją. 2017 m. gegužės 10–17 d. Valstybinė darbo inspekcija prie Socialinės apsaugos ir darbo ministerijos su Lietuvos policija organizavo ir vykdė 18 rizikingiausių tarpininkavimo paslaugas teikiančių įmonių veiklos tikslinius patikrinimus, trečiųjų šalių

¹³ 2017 m. policija keletą kartų organizavo specialias policijos priemones išaiškinti ir užkardyti seksualinių paslaugų pardavimo ir pirkimo atvejus: buvo pradėta administracinė teisena dėl vertimosi prostitucija ir atlygintinio naudojimosi prostitucijos paslaugomis (iš viso šiais metais buvo surašyti 335 protokolai pagal Lietuvos Respublikos administracinių nusižengimų kodekso 487 straipsnį (iš jų 19 protokolų už atlygintinį naudojimąsi prostitucijos paslaugomis)), kartu dalyvaujantys savivaldybių administracijų ir įstaigų bei NVO socialiniai darbuotojai informavo apie organizacijas, teikiančias pagalbą, ir jų teikiamas paslaugas.

piliečiams platino kartu su viešąja įstaiga Kovos su prekyba žmonėmis ir išnaudojimu centru išleistus lankstinukus rusų ir anglų kalbomis apie išnaudojimą darbe bei kur kreiptis tokiais atvejais.

2017 m. spalio – gruodžio mėnesiais **pirmą kartą** buvo vykdoma švietimo apie prekybą žmonėmis ir teikiamą pagalbą kampanija **lietuvių, gyvenančių Jungtinėje Karalystėje, bendruomenėse**. Švietimo kampaniją rėmė VRM.

Pagalba nukentėjusiems ir galėjusiems nukentėti nuo prekybos žmonėmis asmenims ir jų teisių apsauga

Socialinės apsaugos ir darbo ministerijos kancleris, vadovaudamasis Projektų, skirtų socialinei pagalbai asmenims, nukentėjusiems ir galėjusiems nukentėti nuo prekybos žmonėmis, teikti, atrankos konkurso organizavimo 2016–2018 metais nuostatais¹⁴ (toliau – Nuostatai), 2017 m. pratęsė finansavimą 5 NVO, kurių Projektai, skirti socialinei pagalbai asmenims, nukentėjusiems ir galėjusiems nukentėti nuo prekybos žmonėmis, teikti, (toliau – Projektai) buvo atrinkti 2016 m.¹⁵: **asociacijai Dingusių žmonių šeimų paramos centrui¹⁶, viešajai įstaigai Klaipėdos socialinės ir psichologinės pagalbos centrui¹⁷, asociacijai Vyrų krizių centrui¹⁸, Vilniaus arkivyskupijos „Caritui“¹⁹ ir Lietuvos „Caritui“²⁰**. Lietuvos „Caritas“ 2017 m. baigė vykdyti programą „Pagalba prostitucijos ir prekybos žmonėmis aukoms“, tačiau glaudžiai bendradarbiavo su **2017 m. kovo 20 d. įregistruota viešąja įstaiga Kovos su prekyba žmonėmis ir išnaudojimu centru²¹** (toliau – Kovos su prekyba

¹⁴ Projektų, skirtų socialinei pagalbai asmenims, nukentėjusiems ir galėjusiems nukentėti nuo prekybos žmonėmis, teikti, atrankos konkurso organizavimo 2016–2018 metais nuostatai buvo patvirtinti socialinės apsaugos ir darbo ministro 2016 m. sausio 22 d. įsakymu Nr. A1-38 „Dėl Projektų, skirtų socialinei pagalbai asmenims, nukentėjusiems ir galėjusiems nukentėti nuo prekybos žmonėmis, teikti, atrankos konkurso organizavimo 2016–2018 metais nuostatų patvirtinimo ir Projektų, skirtų socialinei pagalbai asmenims, nukentėjusiems ir galėjusiems nukentėti nuo prekybos žmonėmis, teikti, vertinimo komisijos sudarymo“.

¹⁵ Socialinės apsaugos ir darbo ministerijos kanclerio 2017 m. sausio 22 d. potvarkis Nr. A3-25.

¹⁶ Galima kreiptis pagalbos darbo dienomis 9–16 val. nemokamu telefono numeriu 8 800 261 61, visą parą mobiliojo ryšio telefono numeriu 8 652 98187, elektroniniu paštu centras1@missing.lt, centrinė būstinė – Vilniuje, daugiau žr. <http://missing.lt/>. [žiūrėta 2018-02-26].

¹⁷ Galima kreiptis pagalbos darbo dienomis 9–18 val. mobiliojo ryšio telefono numeriu 8 607 81688, elektroniniu paštu: kmn@moteriai.lt ir pagalba@moteriai.lt, centrinė būstinė – Klaipėdoje, daugiau žr. <http://www.moteriai.lt/lt/>. [žiūrėta 2018-02-26].

¹⁸ Galima kreiptis pagalbos visą parą mobiliojo ryšio telefono numeriu 8 662 26770, elektroniniu paštu info@vyrukriizes.lt, centrinė būstinė – Kaune, daugiau žr. <http://vyrukriizes.lt/>. [žiūrėta 2018-02-26].

¹⁹ Galima kreiptis pagalbos visą parą mobiliojo ryšio telefono numeriu 8 699 90866, elektroniniu paštu pagalba@vilnius.caritas.lt, centrinė būstinė – Vilniuje, daugiau žr. <http://www.vilnius.caritas.lt/>. [žiūrėta 2018-02-26].

²⁰ Galima kreiptis pagalbos visą parą mobiliojo ryšio telefono numeriu 8 679 61617, elektroniniu paštu: info@anti-trafficking.lt; kaunas@anti-trafficking.lt; panevezys@anti-trafficking.lt; marijampole@anti-trafficking.lt; taurage@anti-trafficking.lt; siauliai@anti-trafficking.lt; klaipeda@anti-trafficking.lt, centrinė būstinė – Kaune, daugiau žr. <http://www.caritas.lt/page/pagalbos-smurto-aukoms-skyrius-27>. [žiūrėta 2018-02-26].

²¹ Galima kreiptis tuo pačiu mobiliojo ryšio telefono numeriu ir tais pačiais elektroninio pašto adresais, kaip ir į Lietuvos „Carito“ Pagalbos smurto aukoms skyrių, šiam skyriui ir Kovos su prekyba žmonėmis ir išnaudojimu centrui vadovauja ta pati vadovė, Kovos su prekyba žmonėmis ir išnaudojimu centras interneto svetainėje „Mūsų projektai“ nurodo Lietuvos „Carito“ vykdytus projektus, daugiau žr. <http://www.anti-trafficking.lt/>. [žiūrėta 2018-02-26].

žmonėmis ir išnaudojimu centras), kuris, kaip skelbiama interneto svetainėje²², 2017 m. vykdė prevencines veiklas ir teikė pagalbą nukentėjusiems nuo priverstinės prostitucijos ir prekybos žmonėmis asmenims ir kuris nurodytas Socialinės apsaugos ir darbo ministerijos interneto svetainėje „Pagalbą nukentėjusiems nuo prekybos žmonėmis teikiančių nevyriausybinų organizacijų kontaktai“²³. Nė vienos iš organizacijų, kurių Projektams buvo skirtas finansavimas, interneto svetainėse nerasta informacijos apie vykdomus valstybės biudžeto lėšomis finansuojamus Projektus bei nukentėjusiems ir galėjusiems nukentėti nuo prekybos žmonėmis asmenims suteiktą (teikiamą) pagalbą juos įgyvendinant (asociacijos Dingusių žmonių šeimų paramos centro interneto svetainėje pateiktose veiklos ataskaitose šie Projektai paminėti).

Pagal Nuostatų 6 punktą, Projektų tikslinės grupės – asmenys, galėję nukentėti nuo prekybos žmonėmis, neatsižvelgiant į šių asmenų norą bendradarbiauti su teisėsauga, prekybos žmonėmis aukos, nepriklausomai nuo šių asmenų noro būti pripažintiems nukentėjusiais, ir asmenys, ikiteisminio tyrimo pareigūno, prokuroro nutarimu ar teismo nutartimi pripažinti nukentėjusiais, kuriems prekybos žmonėmis nusikalstama veika padarė fizinės, turtinės ar moralinės žalos.²⁴ Projektų vykdytojams kasmet skiriama fiksuota lėšų suma teikti pagalbą visų tikslinių grupių asmenims, jų nedetalizuojant pagal tikslines grupes ir nenurodant, kad **pirmiausiai pagalba turi būti suteikta labiausiai pažeidžiamų asmenų grupei – asmenims, ikiteisminio tyrimo pareigūno, prokuroro nutarimu ar teismo nutartimi pripažintiems nukentėjusiais nuo prekybos žmonėmis**. Esant tokiam neapibrėžtam teisiniam reguliavimui, ataskaitinių metų pradžioje ar viduryje gerokai padidėjus galėjusių nukentėti nuo prekybos žmonėmis asmenų, kuriems buvo suteikta pagalba, skaičiui, metų pabaigoje nebus lėšų apmokėti kompleksinės ilgalaikės pagalbos labiausiai pažeidžiamų asmenų grupei – pripažintiems nukentėjusiais nuo prekybos žmonėmis asmenims išlaidas ir, norint užtikrinti tokių paslaugų teikimą, reikės papildomo finansavimo. Taip ir atsitiko 2017 m., kai net 47.5 proc. asmenų, kuriems Projektų vykdytojai suteikė pagalbą, buvo asmenys, galėję nukentėti nuo prekybos žmonėmis (nustatyti NVO arba nenustatyti (rizikos nukentėti nuo šio nusikaltimo) asmenys) (žr. 2 lentelę). Be 2017 m. pradžioje NVO Projektams įgyvendinti pervestų 80 tūkst. eurų, antrą pusmetį jiems papildomai buvo skirta 35 tūkst. eurų (žr. 1 lentelę), t. y. iš viso Projektams įgyvendinti 2017 m. buvo skirta 115 tūkst. eurų. Diferencijuojant valstybės biudžeto lėšomis finansuojamus projektus pagal tikslines grupes, šios lėšos būtų buvusios pakankamos apmokėti už nukentėjusiems nuo prekybos žmonėmis asmenims, bendradarbiaujantiems su teisėsauga ir teismu, suteiktas paslaugas, įskaitant ir šių asmenų

²² Informacijos apie 2017 m. vykdytas kovas su prekyba žmonėmis priemones nei Lietuvos „Caritas“, nei Kovos su prekyba žmonėmis ir išnaudojimu centras nepateikė.

²³ Žr. <https://socmin.lrv.lt/lt/veiklos-sritys/socialine-integracija/socialines-paslaugos-ir-socialinis-darbas/programos-ir-projektai>. [žiūrėta 2018-02-26].

²⁴ Svarstyтина, ar tinkamai apibrėžtos tikslinės grupės. Remiantis Nuostatų 41.4 papunkčiu, tinkamomis finansuoti laikomos išlaidos, susijusios ir su prevencine veikla.

apsaugos bei teisinės paslaugas, apie kurių poreikį buvo dažnai diskutuojama. Remiantis kitų valstybių gerąja praktika, asmenys, kurie nebuvo pripažinti nukentėjusiais nuo prekybos žmonėmis, gali būti nukreipti į kitas pagalbą teikiančias organizacijas, finansuojamas kitų projektų, programų lėšomis. Be to, atkreiptinas dėmesys į didėjantį nuo prekybos žmonėmis nukentėjusių vyrų skaičių ir į specializuotai NVO – asociacijai Vyrų krizių centrui 2017 m. skirtus tik 6,6 tūkst. eurų. Remiantis Nuostatais, tinkamai įgyvendinus veiklas, galimas tęstinis veiklų finansavimas tomis pačiomis sąlygomis, todėl specializuota poreikius atitinkanti pagalba nukentėjusiems nuo prekybos žmonėmis vyrams asociacijoje Vyrų krizių centre ir 2018 m. negalės būti teikiama visus metus²⁵. Taip pat svarstyтина, kodėl pagalbą nukentėjusiems vaikams nebuvo pasirinkta teikti specializuota su vaikais dirbanti NVO.

1 lentelė. Informacija apie NVO projektus, kuriuos 2017 m. finansavo Socialinės apsaugos ir darbo ministerija

Eil. Nr.	Projekto teikėjas	Projekto pavadinimas	Skirta, eurų ²⁶
1.	Asociacija Dingusių žmonių šeimų paramos centras	Socialinė pagalba nukentėjusiems ir galėjusiems nukentėti nuo prekybos žmonėmis ir priverstinės prostitucijos, jų grąžinimo į visuomenę, darbo rinką bei prevencinė veikla Lietuvoje	6,0 9,4
2.	Viešoji įstaiga Klaipėdos socialinės ir psichologinės pagalbos centras	Kompleksinė psichosocialinė pagalba nukentėjusiems ar potencialiems prekybos žmonėmis, seksualinio išnaudojimo prostitucijos tikslais asmenims bei prevencinė veikla	12,0 5,0
3.	Lietuvos „Caritas“	Pagalba prostitucijos ir prekybos žmonėmis aukoms	44,0 15,0
4.	Vilniaus arkivyskupijos „Caritas“	Kompleksinės pagalbos organizavimas ir teikimas nukentėjusiems nuo prekybos žmonėmis, didinant bendruomenių socialinį atsakingumą ir įsitraukimą į pagalbos procesą	13,0 4,0
5.	Asociacija Vyrų krizių centras	Kompleksinė pagalba prekybos žmonėmis aukoms – vyrams ir jaunuolių prevencinis švietimas Kaune ir Kauno rajone, ir e. paslaugų plėtra į pagalbą prekybos žmonėmis aukoms	5,0 1,6

Remiantis Socialinės apsaugos ir darbo ministerijos informacija, įgyvendindamos Projektus, NVO 2017 m. kompleksinę pagalbą suteikė arba organizavo 219 asmenų: 103 vyrams, 78 moterims ir 38 vaikams (19 berniukų ir 19 mergaičių) (2016 m. tokių asmenų buvo 179). Pastebėtina, kad **pastaraisiais metais daugėjo asmenų** (2017 m. – 22 proc.) **ir ypač vyrų** (2017 m. – 17 proc. ir jų buvo 11 proc. daugiau negu moterų) **bei vaikų** (2016 m. pagalba buvo suteikta 11 vaikų), **kuriems suteikta pagalba**, tačiau apie 8 proc. sumažėjo asmenų, kurie nukentėjo nuo prekybos žmonėmis kitose

²⁵ Socialinės apsaugos ir darbo ministerijos kanclerio 2018 m. sausio 22 d. potvarkiu Nr. A3–17 finansavimas buvo pratęstas 2018 m. I ketvirčiui toms pačioms organizacijoms: asociacijai Dingusių žmonių šeimų paramos centrui (skirta 3.2 tūkst. eurų), viešajai įstaigai Klaipėdos socialinės ir psichologinės pagalbos centrui (skirta 4.3 tūkst. eurų), Lietuvos „Caritui“ (skirta 14.8 tūkst. eurų), Vilniaus arkivyskupijos „Caritui“ (skirta 4.3 tūkst. eurų) ir asociacijai Vyrų krizių centrui (skirta 1.4 tūkst. eurų). Iš viso skirta 28 tūkst. eurų.

²⁶ Pirmas skaičius rodo NVO skirtas lėšas I pusmetį, antras – II pusmetį.

valstybėse, tačiau pagalba buvo suteikta Lietuvoje. Moterų, kurioms buvo suteikta pagalba, skaičius išliko panašus.

Projektų vykdytojų duomenimis, **2017 m. apie pusė asmenų, kuriems NVO suteikė pagalbą, buvo pripažinti nukentėjusiais nuo prekybos žmonėmis** ikiteisminiuose tyrimuose (**52.5 proc.**) (2016 m. tokių asmenų buvo 51 proc., 2015 m. 38,1 proc.) ir apie pusė asmenų galėjo nukentėti nuo šio nusikaltimo (nustatyti NVO arba nenustatyti (rizikos nukentėti nuo šio nusikaltimo) asmenys) (47.5 proc.). **Beveik pusė asmenų nukentėjo ar galėjo nukentėti (buvo rizikos nukentėti) nuo tarptautinės prekybos žmonėmis asmenys (48.9 proc.)** (daugiau žr. 2 lentelę).

2 lentelė. Informacija apie asmenis, kuriems pagalbą suteikė NVO, įgyvendindamos projektus, kuriuos 2017 m. finansavo Socialinės apsaugos ir darbo ministerija

Asmenys	Nukentėję nuo prekybos žmonėmis (pripažinti nukentėjusiais baudžiamojo proceso metu) (proc.)	Galėję nukentėti nuo prekybos žmonėmis asmenys (nustatyti NVO) (proc.)	Galėję nukentėti (rizikos nukentėti) nuo prekybos žmonėmis asmenys (nenustatyti) (proc.)	Iš viso asmenų (proc.)
Iš viso asmenų (proc.)	115 (52.5)	67 (30.6)	37 (16.9)	219 (100)
Iš jų:				
Moterys	43	28	7	78 (35.6)
Vyrai	48	33	22	103 (47.0)
Vaikai	24	6	8	38 (17.4)
Lietuvos Respublikos piliečiai	96	53	30	179 (81.7)
Užsieniečiai	19	14	7	40 (18.3)
Bendradarbiavo su teisėsauga (proc.)	115	32	12	159 (72.6)
Susiję su tarptautine prekyba žmonėmis	69	30	8	107 (48.9)

2017 m. NVO suteikė 1 055 pagalbos priemones 219 asmenų, t. y. vienam asmeniui vidutiniškai buvo suteiktos 5 pagalbos priemonės²⁷. Pusė pagalbos priemonių (526 pagalbos priemonės, arba 49.9 proc. visų suteiktų pagalbos priemonių) buvo suteiktos nukentėjusiems nuo prekybos žmonėmis asmenims, kurie buvo pripažinti nukentėjusiais baudžiamojo proceso metu. Dažniausiai buvo teikiama parama daiktais (15.8 proc.) ir integracinė pagalba (15.5 proc.), rečiausiai – išsilavinimo (1.3 proc.) ir profesinio mokymo paslaugos (1.5 proc.) (daugiau žr. 3 lentelę).

²⁷ 2016 m. buvo suteiktos 937 pagalbos priemonės 179 asmenims, iš jų 488 priemonės (52 proc.) nukentėjusiems nuo prekybos žmonėmis, t. y. 1 asmeniui vidutiniškai buvo suteiktos 5 pagalbos priemonės.

3 lentelė. Informacija apie asmenims NVO, įgyvendinusių projektus, kuriuos 2017 m. finansavo Socialinės apsaugos ir darbo ministerija, suteiktas pagalbos priemonės

Pagalbos priemonės	Integracinė pagalba	Parama daiktais	Tarpininkavimas ir atstovavimas	Pagalba ieškant darbo	Teisinė pagalba	Socialinių įgūdžių ugdymas	Psichologinė pagalba	Apygyvendinimas	Medicinos pagalba	Įdarbinimas	Profesinis mokymas	Išsilavinimas	Pagalba grįžtant	Iš viso pagalbos priemonių (proc.)
Nukentėję nuo prekybos žmonėmis (pripažinti nukentėjusiais baudžiamojo proceso metu)	79	107	114	52	47	10	11	38	17	17	12	12	10	526 (49.9)
Galėję nukentėti nuo prekybos žmonėmis asmenys (nustatyti NVO)	56	41	56	34	25	29	32	12	6	10	3	2	17	323 (30.6)
Galėję nukentėti (rizikos nukentėti) nuo prekybos žmonėmis asmenys (nenustatyti)	28	19	18	23	30	14	33	11	12	9	1	0	8	206 (19.5)
Iš viso pagalbos priemonių	163	167	118	109	102	53	76	96	40	36	16	14	35	1055 (100)

Pažymėtina, kad savivaldybės taip pat skyrė lėšų NVO suteikti pagalbą savivaldybės gyventojams, nukentėjusiems nuo prekybos žmonėmis, arba suteikė pagalbos paslaugas savivaldybės įstaigose. Taip pat 2017 m. 1 prekybos žmonėmis auka buvo priskirta darbo rinkoje papildomai remiamų asmenų grupei pagal Lietuvos Respublikos užimtumo rėmimo įstatymo 4 straipsnio 1 dalies 12 punktą ir baigė psichologinės socialinės ir (ar) profesinės reabilitacijos programą.²⁸ Teisingumo ministerija 2 nukentėjusiesiems nuo prekybos žmonėmis (moterims) išmokėjo 4 160.03 eurų ir 3 040 eurų kompensacijas iš Nukentėjusių nuo nusikaltimų asmenų fondo pagal Lietuvos Respublikos smurtiniais nusikaltimais padarytos žalos kompensavimo įstatymą. Švietimo įstaigose 4 asmenims, galėjusiems nukentėti nuo prekybos žmonėmis, buvo suteikta pagalba. 2017 m. Lietuvos Respublikos konsuliniai pareigūnai nustatė 9 asmenis (8 vyrus ir 1 moterį), galėjusius nukentėti nuo prekybos žmonėmis Airijoje, Ispanijoje, Jungtinėje Karalystėje, Prancūzijoje ir Vokietijoje, ir jiems suteikė konsulinę pagalbą (6 asmenims teisinę pagalbą, 2 asmenims laikiną apgyvendinimą, 2 asmenims psichosocialinę pagalbą, 2 asmenims asmens dokumentų tvarkymą, 2 asmenims suorganizavo sugrįžimą į Lietuvą). 6 asmenys, kuriems buvo suteikta pagalba, galėjo nukentėti nuo prekybos žmonėmis priverstiniam darbui ir namų ruošos darbams, ir 3 asmenys – nuo prekybos žmonėmis nusikalstamoms veikoms. Valstybės vaiko teisių

²⁸ Lietuvos darbo biržos prie Socialinės apsaugos ir darbo ministerijos duomenys.

apsaugos ir įvaikinimo tarnybos prie Socialinės apsaugos ir darbo ministerijos ir savivaldybių vaiko teisių apsaugos specialistai 2017 m. suteikė pagalbą 3 vaikams, nukentėjusiems nuo prekybos žmonėmis (vaiko pirkimo arba pardavimo): 2 berniukams teisinę, psichologinę, socialinių įgūdžių ugdymo bei palaikymo ir sugrįžimo į Lietuvą pagalbą ir 1 mergaitei laikino apgyvendinimo, medicinos, teisinę, psichologinę, socialinių įgūdžių ugdymo bei palaikymo ir psichosocialinę pagalbą, ir 1 berniukui, galėjusiam nukentėti nuo prekybos žmonėmis (vaiko pirkimo arba pardavimo), buvo suteikta psichologinė ir socialinių įgūdžių ugdymo bei palaikymo pagalba²⁹. 2017 m. Valstybės vaiko teisių apsaugos ir įvaikinimo tarnyboje prie Socialinės apsaugos ir darbo ministerijos gauta informacija apie 13 sulaikytų nelydimų nepilnamečių, neteisėtai kirtusių Lietuvos Respublikos sieną (visi iš laikinos apgyvendinimo vietos pabėgo, jų buvimo vieta nežinoma). 2017 m. nebuvo gauta prašymų išduoti leidimą laikinai gyventi Lietuvos Respublikoje pagal Lietuvos Respublikos įstatymo „Dėl užsieniečių teisinės padėties“ 40 straipsnio 1 dalies 12 punktą ir 49¹ straipsnį, t. y. kai užsienietis yra ar buvo prekybos žmonėmis arba nelegalaus darbo auka ir bendradarbiauja su ikiteisminio tyrimo įstaiga arba teismu kovojant su prekyba žmonėmis ar su nusikaltimais, susijusiais su prekyba žmonėmis arba su nelegaliu darbu, kai dirbta ypatingai išnaudojamo darbo sąlygomis arba kai dirbo nepilnametis, ir 2017 m. tarp prieglobsčio Lietuvos Respublikoje prašytojų nebuvo nustatyta asmenų, galėjusių nukentėti nuo prekybos žmonėmis.³⁰

2017 m. **asociacija Dingusių žmonių šeimų paramos centras** atidarė asmenims, nukentėjusiems nuo prekybos žmonėmis ir smurto artimoje aplinkoje, **Kompleksinės pagalbos centrą „Sprendžiame kartu“**, kuriame yra galimybė laikinai apgyvendinti nuo šių nusikaltimų nukentėjusius asmenis, tačiau šiai paslaugai užtikrinti trūksta keturių socialinių darbuotojų arba lėšų apmokėti jų paslaugas.

Kvalifikacijos tobulinimas

Pareigūnai ir specialistai kvalifikaciją tobulino tarpžinybiniuose, tarpsektoriniuose ir tarptautiniuose mokymuose ir kitose iniciatyvose bei vidiniuose mokymuose.

Tarpžinybiniai, tarpsektoriniai ir tarptautiniai mokymai, kitos iniciatyvos. Prokurorai, policijos pareigūnai, vaiko teisių apsaugos specialistai, NVO specialistai prekybos vaikais klausimais kvalifikaciją tobulino Jungtinių Amerikos Valstijų ambasados Lietuvoje 2017 m. spalio 25–26 d. organizuotuose mokymuose „Dingusių vaikų atvejų analizė, tyrimas, prevencija“, socialiniai

²⁹ Atkreiptinas dėmesys, kad Valstybės vaiko teisių apsaugos ir įvaikinimo tarnybos prie Socialinės apsaugos ir darbo ministerijos direktoriaus 2017 m. birželio 29 d. įsakymu Nr. BV–46 buvo pakeistas Informavimo apie ypatingus atvejus, susijusius su galimais vaiko teisių pažeidimais, tvarkos aprašas.

³⁰ Migracijos departamento prie VRM duomenys.

darbuotojai, vaiko teisių apsaugos specialistai, NVO specialistai darbo su nukentėjusiais nuo prekybos žmonėmis asmenimis klausimais – Socialinės apsaugos ir darbo ministerijos 2017 m. birželio 20 d. surengtoje konferencijoje „Socialinis darbas su prekybos žmonėmis aukomis: iššūkiai ir sprendimai“, teisinę pagalbą nukentėjusiems nuo prekybos žmonėmis asmenims teikiantys ir su jais dirbantys pareigūnai bei specialistai apie teisinės pagalbos teikimo specifiką ir modelius – Teisingumo ministerijos su Jungtinės Karalystės ambasada Lietuvoje surengtoje tarptautinėje konferencijoje „Jungtinės Karalystės ir Lietuvos patirtys kuriant teisinės pagalbos modelį prekybos žmonėmis aukoms“, pareigūnai ir įvairių sričių specialistai bei jų vadovai, politikai, diplomatai, žurnalistai, mokslininkai, NVO ir bažnyčios atstovai apie prekybos žmonėmis priežastis, pasekmes ir partnerystės svarbą – VRM su Lietuvos Respublikos Seimu 2017 m. birželio 26 d. surengtame tarptautiniame žinių forume „Prekyba žmonėmis: globalizacija, vertybės, socialinė atskirtis ir partnerystės svarba“, diplomatai, reziduojantys Lietuvoje, apie prekybą žmonėmis, prekybos žmonėmis aukų nustatymą ir joms teikiamą pagalbą, Lietuvos situaciją – VRM su Šiaurės ministrų taryba 2017 m. spalio 18 d. surengtame žinių forume „Prekyba žmonėmis“, žurnalistai kartu su policijos pareigūnais, prokurorais, teisėjais, žmogaus teisių apsaugos specialistais, NVO ir tarptautinių organizacijų specialistais prekybos žmonėmis ir žmogaus teisių apsaugos klausimais – VRM su Šiaurės ministrų taryba 2017 m. spalio 18–19 d. surengtame tarptautiniame Šiaurės-Baltijos seminare „Prekyba žmonėmis ir žiniasklaida“, policijos ir sienos apsaugos pareigūnai, prokurorai bei NVO su Lenkijos ir Jungtinės Karalystės pareigūnais ir specialistais – tarptautiniuose mokymuose „Šiuolaikinė vergovė“ 2017 m. kovo 7–10 d. Lenkijoje.

Taip pat Tauragės rajono savivaldybės įvairių sričių specialistai kvalifikaciją tobulino VRM surengtuose 2017 m. birželio 9 d. ir 2017 m. spalio 6 d. tarpžinybiniuose mokymuose „Savivaldybių vaidmens kovojant su prekyba žmonėmis stiprinimas“ Tauragės rajono savivaldybėje (1) ir „Savivaldybių vaidmens kovojant su prekyba žmonėmis stiprinimas“ Tauragės rajono savivaldybėje (2), Kauno miesto savivaldybės įvairių sričių specialistai kvalifikaciją tobulino VRM surengtuose 2017 m. birželio 12 d. ir 2017 m. spalio 9 d. tarpžinybiniuose mokymuose „Savivaldybių vaidmens kovojant su prekyba žmonėmis stiprinimas“ Kauno miesto savivaldybėje (1) ir „Savivaldybių vaidmens kovojant su prekyba žmonėmis stiprinimas“ Kauno miesto savivaldybėje (2), VRM ir Socialinės apsaugos ir darbo ministerijų, Vilniaus, Kauno, Klaipėdos ir Šiaulių miestų bei Tauragės rajono savivaldybių darbuotojai kovos su prekyba žmonėmis koordinavimo savivaldybėse klausimais kvalifikaciją su Baltijos jūros valstybių savivaldybių atstovais tobulino 2017 m. spalio 12–13 d. VRM su „STROM II“ projekto partneriais surengtoje tarptautinėje praktinėje konferencijoje „Dėmesio centre: atsakas į prekybą žmonėmis savivaldybės lygmeniu“. Klaipėdos miesto savivaldybės policijos pareigūnai ir socialiniai darbuotojai kvalifikaciją kovos su prekyba žmonėmis klausimais tobulino viešosios įstaigos Klaipėdos socialinės ir psichologinės pagalbos centro surengtuose mokymuose, Klaipėdos miesto socialinės ir

švietimo sričių specialistai žinių apie kovos su prekybą žmonėmis aktualijas, nukentėjusio nuo prekybos žmonėmis asmens nustatymą, bendradarbiavimo svarbą ir galimybes įgijo Klaipėdos miesto šeimos ir vaiko gerovės centro ir Klaipėdos miesto savivaldybės administracijos 2017 m. lapkričio 9 d. organizuotoje mokomoje konferencijoje „Prekybos žmonėmis aukų identifikavimo ir tarpžinybinio bendradarbiavimo svarba“, Panevėžio miesto socialiniams darbuotojams, dirbantiems su socialinės rizikos šeimomis, ir NVO „SOS vaikai“ socialiniams darbuotojams žinių apie prekybą žmonėmis Lietuvoje, užsienio šalyse, naujas prekybos žmonėmis formas, šių nusikaltimų aukų nustatymo kriterijus suteikė Panevėžio miesto vyriausiasis policijos komisariatas, Alytaus miesto savivaldybės socialiniai darbuotojai, psichologai, pedagogai, globėjai apie prekybą žmonėmis diskutavo šio miesto savivaldybės administracijos surengtoje konferencijoje „Ryšys tarp prekybos žmonėmis, alkoholio ir smurto artimoje aplinkoje“, Marijampolės savivaldybės kovos su prekyba žmonėmis koordinavimo darbo grupės nariai, socialiniai darbuotojai, socialiniai pedagogai ir kiti specialistai žinias apie prekybą žmonėmis atnaujino Marijampolės savivaldybės administracijos surengtuose mokymuose, Raseinių rajono savivaldybės administracijos ir jos įstaigų darbuotojai žinių apie prekybą žmonėmis, jos prevenciją ir prekybos žmonėmis aukas įgijo šio rajono savivaldybės administracijos su Kovos su prekyba žmonėmis ir išnaudojimu centru surengtame seminare „Nepirk vogtos prekės – stabdyk prekybą žmonėmis savo mieste“, Šakių rajono savivaldybės seniūnijų socialiniams darbuotojams ir seniūnaičiams buvo surengti mokymai „Nepasiduok prekeiviams žmonėmis“ apie prekybos žmonėmis požymius ir formas, atvejus, atsakomybę ir kaip atpažinti ir išvengti tokio pobūdžio nusikaltimų, Vilniaus miesto savivaldybės specialistams seminarus apie prekybos žmonėmis reiškinių, prekybos žmonėmis formas ir galimus kovos su prekyba žmonėmis ir apsisaugojimo būdus organizavo Vilniaus arkivyskupijos „Caritas“.

Pareigūnai ir įvairių sričių specialistai patirtimi dalijosi apskritojo stalo diskusijose apie kovos su prekyba žmonėmis aktualijas VRM, Socialinės apsaugos ir darbo ministerijoje, Generalinėje ir apygardų prokuratūrose, policijos komisariatuose, savivaldybėse, NVO ir kt.

Vidiniai mokymai. Lietuvos Respublikos konsuliniai pareigūnai analizavo pagalbos teikimo prekybos žmonėmis aukoms užsienio valstybėse klausimus, diplomatinių atstovybių ir konsulinių įstaigų bendradarbiavimą su kompetentingomis Lietuvos Respublikos institucijomis ir NVO nustatant auką ir pagalbos nukentėjusiems nuo prekybos žmonėmis asmenims teikimo apimtis, galimybes ir šaltinius, aptarė efektyvesnio bendradarbiavimo galimybes Užsienio reikalų ministerijos su Lietuvos kriminalinės policijos biuru ir Kovos su prekyba žmonėmis ir išnaudojimu centru surengtuose mokymuose 2017 m. kovo 23 d., teisėjai ir teisėjų padėjėjai kvalifikaciją prekybos žmonėmis teisinės sampratos, įrodinėjimo, aukų nustatymo ir teismų praktikos klausimais tobulino Nacionalinės teismų administracijos 2017 m. spalio 20 d. surengtuose mokymuose „Prekyba žmonėmis“, taip pat teisėjai ir jų padėjėjai kvalifikaciją

tobulino mokymuose pagal teisėjų bendrųjų gebėjimų ir nepilnamečių bylas nagrinėjančių teisėjų mokymo programas, Lietuvos policijos mokykloje 2017 m. kovo 18–19 d., balandžio 6–7 d. ir spalio 25 d. buvo surengti mokymai kovos su prekyba žmonėmis klausimais policijos pareigūnams ir 2017 m. buvo patvirtinta nauja mokymų programa „Prekybos žmonėmis prevencija ir tyrimas“, sudaryta iš trijų modulių: „Prekybos žmonėmis prevencija“, „Prekybos žmonėmis tyrimas“ ir „Prekybos žmonėmis psichologiniai ir psichosocialiniai aspektai“, skirta platesnei policijos pareigūnų tikslinei grupei, Valstybės sienos apsaugos tarnyba prie VRM 2017 m. surengė kvalifikacijos tobulinimo kursus „Kova su prekyba žmonėmis“ struktūrinių padalinių pareigūnams, atliekantiems patikrinimus kertant valstybės sieną, darbo inspektoriai kvalifikaciją prekybos žmonėmis darbo išnaudojimo tikslais klausimais tobulino Valstybinės darbo inspekcijos prie Socialinės apsaugos ir darbo ministerijos skyriuose surengtuose 5 mokymuose, teritorinių darbo biržų darbuotojai kvalifikaciją tobulino skyriuose surengtuose 13 mokymų „Nukentėjusių nuo prekybos žmonėmis grąžinimas į darbo rinką“ ir 12 saviugdos užsiėmimų, Kovos su prekyba žmonėmis ir išnaudojimu centro organizuojuose mokymuose „Prekybos žmonėmis aukų atpažinimas tarp prieglobsčio prašytojų ir neteisėtų migrantų, bendravimas su jais ypatumai ir pagalbos jiems suteikimas“, Vilniaus teritorinės darbo biržos specialistai, aptarnaujantys klientus, buvo supažindinti su asociacijos Dingusių žmonių šeimų paramos centro veikla ir teikiama pagalba, darbo su asmenimis, nukentėjusiais nuo smurto artimoje aplinkoje, prekybos žmonėmis aukomis problematika, jų nustatymu, pagalbos poreikiais, Pasvalio rajono savivaldybės socialiniai darbuotojai kvalifikaciją tobulino Panevėžio apskrities vyriausiojo policijos komisariato Pasvalio rajono policijos komisariato surengtoje paskaitoje apie prekybą žmonėmis ir šio nusikaltimo prevenciją, Kauno miesto savivaldybės mokyklų vaiko gerovės komisijų pirmininkai ir nariai žinias apie prekybą žmonėmis, rizikos grupes, prevencines priemones atnaujino diskusijoje su Kovos su prekyba žmonėmis ir išnaudojimu centru.

Partnerystės stiprinimas

Kova su prekyba žmonėmis yra tarpžinybinė ir tarpsektorinė sritis, todėl būtina įvairių sričių specialistų partnerystė ir jų veiksmų koordinavimas. 2017 m. buvo tęsiamos daugiau kaip dvidešimčių skirtingų institucijų, įstaigų ir organizacijų, taip pat savivaldybių ir bažnyčios praktinio bendradarbiavimo kovojant su prekyba žmonėmis stiprinimo iniciatyvos. Lietuvoje šias pastangas vienijo ir koordinavo Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2016 m. rugpjūčio 11 d. nutarimu Nr. 785 „Dėl kovos su prekyba žmonėmis koordinavimo“ (TAR, 2016-08-16, Nr. 22334) iš atsakingų valstybės institucijų ir įstaigų, savivaldybių, NVO ir bažnyčios atstovų buvo sudaryta aukšto lygio Kovos su prekyba žmonėmis koordinavimo komisija (toliau – Komisija). Šio nutarimo 3.4 papunktyje įtvirtinta, kad kovos su prekyba žmonėmis veiklai koordinuoti rengiamas kovos su prekyba žmonėmis veiksmų

planas ir visos valstybės ir savivaldybių institucijos ir įstaigos, kurių atstovai yra įtraukti į Komisijos veiklą, pagal kompetenciją planuoja kovos su prekyba žmonėmis priemones bei veiksmus ir juos teikia VRM įtraukti į šį planą, taip pat juos vykdo. 2017 m. Komisija surengė 4 posėdžius, iš jų vieną pas Ministrą Pirmininką Saulių Skvernelį. Pasitarimų metu buvo svarstoma kovos su prekybos žmonėmis situacija Lietuvoje, institucijų, įstaigų ir organizacijų sunkumai kovojant su prekyba žmonėmis ir sprendžiamos iškilusios problemos, savivaldybės kovos su prekyba žmonėmis koordinavimo aprašo pavyzdžio projektas, parengtas įgyvendinant „STROM II“ projektą, kovos su prekyba žmonėmis priemonių ir veiksmų įgyvendinimas 2017 m. ir jų poreikis 2018 m. 2017 m. tarpinstitucinis bendradarbiavimas buvo intensyvus, Komisija įvardijo kovos su prekyba žmonėmis problemas ir ieškojo sprendimų, atkreipė Ministro Pirmininko dėmesį į prekybos žmonėmis problemą ir poreikį skirti didesnę finansavimą NVO, teikiančioms pagalbą nukentėjusiems nuo prekybos žmonėmis asmenims, bei sutarė bendradarbiauti plėtojant pagalbos prekybos žmonėmis aukoms modelį ir įgyvendinant kovos su prekyba žmonėmis priemones bei veiksmus.

2017 m. buvo vykdomas Viešojo saugumo plėtros 2015–2025 metų programos įgyvendinimo tarpinstitucinis veiklos planas ir pradėtas vykdyti Kovos su prekyba žmonėmis planas. 2017 m. Kovos su prekyba žmonėmis plano priemonės ir veiksmus, skirtus 4 uždaviniams įgyvendinti (stiprinti kovos su prekyba žmonėmis koordinavimą, tobulinti prekybos žmonėmis prevenciją ir ikiteisminį tyrimą, stiprinti pagalbos nukentėjusiems ir turintiems didelę riziką nukentėti nuo prekybos žmonėmis asmenims teikimo sistemą ir didinti valstybės institucijų ir įstaigų darbuotojų, kuriems gali tekti bendrauti su prekybos žmonėmis aukomis, kompetencijas ir gebėjimus), įgyvendino VRM, Policijos departamentas ir Valstybės sienos apsaugos tarnyba prie VRM, Socialinės apsaugos ir darbo ministerija, Lietuvos darbo birža, Valstybės vaiko teisių apsaugos ir įvaikinimo tarnyba bei Valstybinė darbo inspekcija prie Socialinės apsaugos ir darbo ministerijos, Švietimo ir mokslo ministerija ir Ugdymo plėtotės bei Specialiosios pedagogikos ir psichologijos centrai, Užsienio reikalų ministerija, Nacionalinė teismų administracija, Generalinė prokuratūra, Vilniaus, Kauno, Klaipėdos, Šiaulių, Panevėžio ir Alytaus miestų, Marijampolės, Tauragės, Telšių, Utenos, Raseinių, Kaišiadorių ir Jonavos rajonų savivaldybės, NVO bei bažnyčia. Daugiau kaip pusę visų priemonių ir veiksmų įgyvendino VRM su įstaigomis prie VRM, taip pat VRM koordinavo viso Kovos su prekyba žmonėmis plano įgyvendinimą. Komisijos veikloje dalyvaujanti Sveikatos apsaugos ministerija kartu su savivaldybėmis buvo numachiusi vieną kovos su prekyba žmonėmis priemonę, Teisingumo ministerija ir Lietuvos savivaldybių asociacija – nė vienos tokios priemonės (veiksmo). Savivaldybės ypač aktyviai dalyvavo įgyvendinant prekybos žmonėmis prevencijos ir pagalbos nukentėjusiems ir galėjusiems nukentėti nuo prekybos žmonėmis asmenims priemones ir veiksmus, kai jų įgyvendinimą koordinavo centrinė valstybės institucija ar įstaiga, pavyzdžiui, VRM organizuotoje prekybos žmonėmis prevencijos kampanijoje. Iš kitos pusės,

Sveikatos apsaugos ministerijai nesuvienijus savivaldybių pastangų įgyvendinti Kovos su prekyba žmonėmis plano 01.04.02 priemonę „organizuoti mokymus apie prekybos žmonėmis aukų nustatymą, jų teisių apsaugą ir nukreipimą pagalbai suteikti sveikatos apsaugos sistemos darbuotojams, koordinuojant su Sveikatos apsaugos ministerija“, mokymai sveikatos apsaugos sistemos darbuotojams savivaldybėse nebuvo surengti. Į tai reiktų atkreipti dėmesį įgyvendinant Kovos su prekyba žmonėmis plano priemones ir veiksmus 2018 m. NVO taip pat aktyviai bendradarbiavo įgyvendinant kovos su prekyba žmonėmis priemones ir veiksmus.

2017 m. ir toliau intensyviai buvo stiprinamas kovos su prekyba žmonėmis bendradarbiavimas ir koordinavimas savivaldybėse. Vykdamas „STROM II“ projektą, buvo parengtas savivaldybės kovos su prekyba žmonėmis koordinavimo aprašo pavyzdys (toliau – aprašas), kuris buvo patvirtintas (įdiegtas) šiame projekte dalyvavusiose Kauno miesto ir Tauragės rajono savivaldybėse bei vėliau pasiūlytas kitoms savivaldybėms. Apraše numatyta, kad savivaldybės kovos su prekyba žmonėmis koordinavimo mechanizme dalyvauja valstybės ir savivaldybės įstaigų, savivaldybės administracijos, religinių bendruomenių ir bendrijų bei NVO atstovai. Aprašą 2017 m. patvirtino ir koordinavimo komisijas (darbo grupes) sudarė keletas savivaldybių, taip pat buvo surengti tarpžinybiniai pasitarimai kovos su prekyba žmonėmis klausimais Vilniaus, Kauno, Klaipėdos, Panevėžio ir Alytaus miestų, Marijampolės, Tauragės ir Utenos rajonų ir kt. savivaldybėse.

Per nacionalinį ir savivaldybių kovos su prekyba žmonėmis koordinavimo mechanizmus buvo plėtojama Šv. Mortos iniciatyva (pasaulinis Katalikų bažnyčios ir policijos vadovų tinklas prieš šiuolaikinę vergovę), ypač vykdamas prevencines ir pagalbos prekybos žmonėmis ir išnaudojimo priverstiniam darbui ar paslaugoms aukoms bei rizikos nukentėti nuo šių nusikaltimų asmenims priemones, plėtotas bendradarbiavimas su bažnyčia – VRM su „Kurk Lietuvai“ ir Katalikų bažnyčia parengė ir išplatino metodines rekomendacijas bažnyčiai „Bažnyčios vaidmuo kovojant su prekyba žmonėmis: metodinės rekomendacijos“. Lietuvos policijos generalinis komisaras 2017 m. kovos 14 d. įsakymu Nr. 5-V-223 sudarė Šv. Mortos iniciatyvos policijoje koordinavimo grupę, kuriai pavesta organizuoti bendruomenės pareigūnų ir policijos kapelionų susitikimus su bažnyčios parapijų dvasininkais ir NVO atstovais dėl bendradarbiavimo plėtojimo prekybos žmonėmis užkardymo srityje.

2017 m. dėtos pastangos sustiprinti bendradarbiavimą su Jungtine Karalyste, kurioje gyvena viena didžiausių lietuvių bendruomenių užsienyje ir kuri išliko pagrindinė tikslo valstybė – šioje valstybėje parduodama ir išnaudojama daugiausiai lietuvių. Koordinuojant VRM, surengti susitikimai su atsakingais Jungtinės Karalystės valstybės institucijų ir įstaigų bei lietuvių bendruomenių Jungtinėje Karalystėje atstovais, Lietuvos Respublikos ambasados Jungtinėje Karalystėje darbuotojais.

Tarpininkaujant VRM buvo tariamasi dėl bendradarbiavimo deklaracijos pasirašymo. VRM taip pat surengė pasitarimus dėl bendradarbiavimo su užsienio lietuvių bendruomenėmis plėtojimo.

Lietuvos darbo birža prie Socialinės apsaugos ir darbo ministerijos 2017 m. pasirašė bendradarbiavimo sutartis su Nacionaliniu skurdo mažinimo organizacijų tinklu ir asociacijos Dingusių žmonių šeimų paramos centru: bendradarbiavimo pagrindu numatyta į teritorinę darbo biržą besikreipiančius socialinę atskirtį patiriančius asmenis iš socialinės rizikos šeimų, socialinės rizikos vaikus nuo 16 m. amžiaus ir asmenis, nukentėjusius ar galinčius nukentėti nuo prekybos žmonėmis, informuoti apie minėtų organizacijų narių vykdomus projektus, susijusius su darbo ieškančių asmenų integravimu į darbo rinką.

Bendradarbiavimą regione kovos su prekyba žmonėmis klausimais koordinavo Baltijos jūros valstybių tarybos darbo grupė prieš prekybą žmonėmis, kurioje Lietuvai atstovavo VRM, prekybos vaikais klausimais – Baltijos jūros valstybių tarybos ekspertų grupė „Vaikams, esantiems rizikoje“, joje Lietuvai atstovavo Socialinės apsaugos ir darbo ministerija, Europos Sąjungos lygmeniu – Europos Sąjungos kovos su prekyba žmonėmis koordinatore per nacionalinių pranešėjų arba lygiaverčių mechanizmų prekybos žmonėmis klausimams tinklą, kuriame Lietuvai atstovavo VRM ir Generalinė prokuratūra, tarptautiniu lygmeniu – tarptautinės organizacijos, kurių iniciatyvose dalyvavo VRM, Užsienio reikalų ir Socialinės apsaugos ir darbo, Teisingumo ministerijos, prokuratūra ir teismai, NVO ir kitos atsakingos institucijos, įstaigos ir organizacijos, taip pat tarptautines iniciatyvas vykdžiusios nacionalinės institucijos (pavyzdžiui, Jungtinių Amerikos Valstijų valstybės departamentas, kasmet rengiantis kovos su prekyba žmonėmis ataskaitas apie valstybių pažangą kovojant su prekyba žmonėmis (angl. *TIP Report*) – pažymėtina, kad 2017 m. Jungtinių Amerikos Valstijų valstybės departamentas Lietuvą priskyrė daugiausiai pastangų kovos su prekyba žmonėmis srityje dedančių valstybių grupei).

Apibendrinant teigtina, kad 2017 m.:

- **Prekybos žmonėmis prevencija buvo vykdoma ir nacionaliniu, ir savivaldybių lygmenimis: surengta plati visuomenės švietimo kampanija, organizuotos socialinės rizikos šeimų ir asmenų, vaikų švietimo apie prekybą žmonėmis priemonės savivaldybėse.**
- **Daugėjo galėjusių nukentėti nuo prekybos žmonėmis, bet nepripažintų nukentėjusiais nuo šio nusikaltimo asmenų, kuriems pagalba buvo teikiama iš Socialinės apsaugos ir darbo ministerijos konkurso būdu atrinktiems NVO projektams, skirtiems teikti pagalbą nukentėjusiems ir galėjusiems nukentėti nuo prekybos žmonėmis asmenims, skirtų lėšų (tik 52.5 proc. asmenų, kuriems buvo suteikta pagalba šiuose projektuose, buvo pripažinti nukentėjusiais nuo prekybos žmonėmis). 2017 m. pradžioje pervestos lėšos šioms NVO**

projektams nebuvo pakankamos (prireikė papildomo finansavimo). Nuo 2016 m. vyrų, kuriems buvo suteikta pagalba, skaičius auga (2017 m. vyrai ir berniukai sudarė 55.7 proc. visų asmenų, kuriems buvo suteikta pagalba), tačiau vienintelei atrinktai specializuotai pagalbą vyrams teikiančiai asociacijai Vyrų krizių centrui buvo skirta tik 5,7 proc. visų lėšų. Tarp atrinktų NVO projektų nebuvo nė vienos specializuotos pagalbą vaikams teikiančios organizacijos (ataskaitiniais metais ikiteisminiuose tyrimuose dėl vaiko pirkimo arba pardavimo 5 vaikai buvo pripažinti nukentėjusiais, atrinktos NVO pagalbą suteikė arba organizavo 38 vaikams (19 berniukų ir 19 mergaičių)). Pagalba buvo teikiama nuo įvairių formų prekybos žmonėmis nukentėjusiems asmenims.

- Kvalifikaciją kovos su prekyba žmonėmis klausimais tobulino policijos ir sienos apsaugos pareigūnai, prokurorai, teisėjai ir įvairių sričių specialistai (savivaldybių administracijų darbuotojai, socialiniai darbuotojai, vaiko teisių apsaugos, teisinę pagalbą teikiantys, teritorinių darbo biržų ir darbo inspekcijų specialistai, mokytojai ir kiti su mokiniais dirbantys, NVO ir kt. specialistai). Mokymai sveikatos apsaugos sistemos darbuotojams ir migracijos specialistams, kuriems gali tekti bendrauti su asmenimis, galėjusiais nukentėti nuo prekybos žmonėmis ir išnaudojimo priverstiniam darbui, nebuvo surengti. Pastebėtas poreikis rengti tarpžinybinius ir tarpsektorinius mokymus, ypač nukentėjusių nuo prekybos žmonėmis asmenų nustatymo, bendravimo su jais ir pagalbos jiems suteikimo, ikiteisminio tyrimo atlikimo, įrodymų surinkimo ir vertinimo klausimais.
- Buvo tęsiamos daugiau kaip dviejų dešimčių skirtingų institucijų, įstaigų ir organizacijų, taip pat savivaldybių ir bažnyčios praktinio bendradarbiavimo kovojant su prekyba žmonėmis stiprinimo iniciatyvos bendradarbiaujant su Kovos su prekyba žmonėmis koordinavimo komisija, savivaldybėse buvo tvirtinami savivaldybės kovos su prekyba žmonėmis koordinavimo aprašai ir sudaromos kovos su prekyba žmonėmis koordinavimo komisijos (darbo grupės), rengiami tarpžinybiniai pasitarimai, buvo vykdomos Viešojo saugumo plėtros 2015–2025 metų programos įgyvendinimo tarpinstitucinio veiklos plano ir Kovos su prekyba žmonėmis plano priemonės, plėtojamas bendradarbiavimas regiono, Europos Sąjungos ir tarptautiniu lygmenimis.

3. Pasiūlymai dėl tolesnės Lietuvos Respublikos pažangos kovojant su prekyba žmonėmis

1. Daugėjant prekybos žmonėmis nusikaltimų, policijai ir prokuratūrai siūlytina didinti žmogiškuosius resursus, kad šie nusikaltimai kaip galima greičiau būtų atskleisti ir iširti, policijai – atlikti policijoje sukauptos ir kituose šaltiniuose prieinamos informacijos, susijusios (galinčios būti) su prekyba žmonėmis ir išnaudojimu priverstiniam darbui ar paslaugoms, analizę, inicijuoti proaktyvius prekybos žmonėmis tyrimus.
2. Vidaus reikalų ir Socialinės apsaugos ir darbo ministerijoms, bendradarbiaujant su savivaldybėmis, NVO, kitais partneriais, pagal kompetenciją siūlytina organizuoti visuomenės švietimo apie prekybą žmonėmis ir teikiamą pagalbą priemonės nacionaliniu lygmeniu ir savivaldybėse, ypač tose vietovėse, kuriose dažniausiai buvo verbuojami nukentėjusieji nuo prekybos žmonėmis ir išnaudojimo priverstiniam darbui ar paslaugoms (Vilnius (miestas ir rajonas) ir Šiauliai, taip pat Kaunas, Tauragė, Panevėžys ir Kupiškis, Biržai, Kelmė, Šilalė ir Šilutė), ir ypač socialinės rizikos šeimose.
3. Švietimo ir mokslo ministerijai, bendradarbiaujant su savivaldybėmis, NVO, kitais partneriais, siūlytina organizuoti visų klasių mokinių mokyklose, vaikų dienos centruose, globos namuose bei darželiuose švietimą apie prekybos žmonėmis pavojus ir galimybes gauti pagalbą, įtraukiant į jį ir tėvus, ir užtikrinti, kad mokytojai, kiti su mokiniais dirbantys specialistai būtų aprūpinti metodinėmis rekomendacijomis dėl prekybos žmonėmis prevencijos vykdymo skirtingo amžiaus vaikų ir vaikų bei jų tėvų grupėse.
4. Atsakingoms institucijoms ir įstaigoms pagal kompetenciją siūlytina organizuoti mokymus (pagal galimybes tarpžinybinius ir tarpsektorinius) pareigūnams ir specialistams, kuriems gali tekti bendrauti su nuo prekybos žmonėmis, išnaudojimo priverstiniam darbui ar paslaugoms ir naudojimosi asmens priverstiniu darbu ar paslaugomis nukentėjusiu asmeniu, kaip nustatyti nuo šių nusikaltimų galėjusius nukentėti asmenis ir pasiūlyti tokiems asmenims reikiamą pagalbą.
5. Daugėjant galėjusių nukentėti nuo prekybos žmonėmis, bet nepripažintų nukentėjusiais nuo šio nusikaltimo asmenų, kuriems pagalba teikiama iš Socialinės apsaugos ir darbo ministerijos konkurso būdu atrinktiems NVO projektams, skirtiems teikti pagalbą nukentėjusiems ir galėjusiems nukentėti nuo prekybos žmonėmis asmenims, skirtų lėšų, šių lėšų dydį ir siekiant užtikrinti, kad reikiama pagalba pirmiausiai būtų suteikta

nukentėjusiems nuo prekybos žmonėmis asmenims, Socialinės apsaugos ir darbo ministerijai siūlytina nustatyti, kad asmens kompleksinės pagalbos paslaugos šiomis lėšomis apmokamos teisėsaugai (ar šiam tikslui sudarytai kompetentingai tarpžinybinei komisijai) patvirtinus, kad asmuo nukentėjo nuo prekybos žmonėmis nusikaltimo, diferencijuojant pagalbos apimtį pagal tai, ar asmuo bendradarbiauja su teisėsauga tiriant šį nusikaltimą ar ne, kitoms tikslinėms grupėms (teisėsaugai ar šiam tikslui sudarytai kompetentingai tarpžinybinei komisijai nepatvirtinus prekybos žmonėmis fakto) pagalba teikiama kitų projektų, programų lėšomis. Be to, skirstant lėšas reiktų atsižvelgti į didėjantį nukentėjusių nuo prekybos žmonėmis vyrų skaičių, skirtingus pagalbos poreikius nukentėjusiems nuo skirtingų prekybos žmonėmis formų asmenims ir į tai, kad pagalbą vaikams turi teikti specializuota su vaikais dirbanti organizacija.

6. Socialinės apsaugos ir darbo ministerijai, bendradarbiaujant su savivaldybėmis ir NVO, siūlytina surengti praktinius mokymus savivaldybėse dirbantiems specialistams dėl pagalbos nukentėjusiems nuo prekybos žmonėmis asmenims organizavimo ir koordinavimo, kompleksinių paslaugų teikimo, prioritetą teikiant toms savivaldybėms, kuriose buvo nustatyti nuo prekybos žmonėmis ir išnaudojimo priverstiniam darbui ar paslaugoms nukentėję asmenys.
7. Siekiant didinti savivaldybių vaidmenį kovojant su prekyba žmonėmis, Vidaus reikalų ir Socialinės apsaugos ir darbo ministerijoms siūlytina suteikti metodinę pagalbą savivaldybėms rengiant savivaldybės kovos su prekyba žmonėmis koordinavimo aprašą pagal projekto „STROM – savivaldybių vaidmens kovojant su prekyba žmonėmis Baltijos jūros regione stiprinimas (STROM II)“ metu parengtą savivaldybės kovos su prekyba žmonėmis koordinavimo aprašo pavyzdį ir jį taikant.
8. Užsienio reikalų ministerijai siūlytina per Lietuvos Respublikos diplomatinės atstovybės ir konsulines įstaigas skleisti informaciją emigracijoje gyvenantiems Lietuvos Respublikos piliečiams apie prekybą žmonėmis ir galimybes gauti pirminę pagalbą Lietuvos Respublikos diplomatinėse atstovybėse ir konsulinėse įstaigose, užmegzti ir palaikyti ryšius su tų valstybių teisėsaugos institucijomis ir NVO, teikiančiomis pagalbą nukentėjusiems nuo prekybos žmonėmis ir išnaudojimo priverstiniam darbui ar paslaugoms asmenims, kad prireikus Lietuvos Respublikos piliečiams nedelsiant būtų suteikta pagalba, taip pat trečiųjų valstybių piliečiams, planuojantiems dirbti Lietuvoje, įvertinus jų riziką nukentėti nuo prekybos žmonėmis, išnaudojimo priverstiniam darbui ar paslaugoms ir naudojimosi asmens priverstiniu darbu ar paslaugomis nusikaltimų, suteikti informaciją apie Lietuvoje

mokamus atlyginimus tam tikrų sričių specialistams (darbininkams), baudžiamąją atsakomybę už šiuos nusikaltimus bei nuo tokių nusikaltimų nukentėjusiems asmenims teikiamą pagalbą Lietuvoje.

9. Generalinei prokuratūrai ir Vidaus reikalų ministerijai siūlytina išanalizuoti ir įvertinti priežastis, dėl kurių Lietuvoje atliekamuose ikiteisminiuose tyrimuose dėl prekybos žmonėmis arba nenustatomas prekeivių žmonėmis nusikalstamu būdu įgytas didelės vertės turtas, arba jis nekonzfiskuojamas, nors prekyba žmonėmis yra įvardijama kaip antras pagal pelną nusikaltimas pasaulyje.
10. Atsižvelgiant į ypač didelį nutraukiamų ikiteisminių tyrimų dėl prekybos žmonėmis skaičių (nesurinkus įrodymų, nenustačius nusikaltimo sudėties), prekybos žmonėmis veikų perkvalifikavimą, Generalinei prokuratūrai siūlytina surengti mokymus policijos tyrėjams dėl įvairių prekybos žmonėmis formų nusikaltimų kvalifikavimo ir įrodymų surinkimo.
11. Sveikatos apsaugos ir Teisingumo ministerijoms bei Lietuvos savivaldybių asociacijai siūlytina didinti vaidmenį kovojant su prekyba žmonėmis – planuoti ir vykdyti kovos su prekyba žmonėmis priemones ir veiksmus, Lietuvos savivaldybių asociacijai – siūlytina koordinuoti savivaldybių veiksmus šioje srityje.
12. Atsakingoms valstybės institucijoms ir įstaigoms siūlytina didinti savivaldybių, NVO ir bendruomenių vaidmenį kovojant su prekyba žmonėmis ir jas įtraukti į vykdomas kovos su prekyba žmonėmis priemones ir veiksmus, spalio 18 d. Europos Sąjungos kovos su prekyba žmonėmis dieną paminėti kovos su prekyba žmonėmis iniciatyvomis.
13. Atsakingoms valstybės institucijoms ir įstaigoms siūlytina pagal kompetenciją planuojamas priemones ir veiksmus teikti Vidaus reikalų ministerijai įtraukti į Kovos su prekyba žmonėmis planą.
14. Atsakingoms valstybės institucijoms ir įstaigoms siūlytina teikti Lietuvos Respublikos nacionaliniam pranešėjui kovos su prekyba žmonėmis klausimais informaciją apie situaciją kovos su prekyba žmonėmis srityje, pranešti apie vykdomas ir įvykdytas priemones, spręstinas ir išspręstas problemas, pasiekimus, planus ir kitą svarbią informaciją įvertinti Lietuvos pažangą kovojant su prekyba žmonėmis.